Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ШИНАРА, 15 январь, 1974 шу. • № 7 (1524). • Мах 2 кеп.

ЮХЬИГ ВО ЯЦ

ИйслагIча пятилетка дIадаха, хоадамбеш хинна 1973 шу дикача толамашца чакхдаьккхар Грозненски электромеханически завода коллективо. Продукцена реализаци яра шера план заводо ханал дукхха хьалха — 17 декабре кхоачашйир, хIаьта продукци яккхара шера задани кхоачашйир 25 декабре. ПланагIа лаьрхIачул совгIа къахьегама овсарле лакхъелар 2,8 процент.

Завода боккха пайда баьлар дукхача рационализатораша тийннача предложенеех. Заводе болх беш ва 51 рационализатор. ДIадахача шера цар еннача 66 рацпредложене 8 эзар сом пайда бир завода. Къаьстта дика къахьегаш хиларца белгалбаьнна ба рационализатораш энергоучастка электромонтер Сальников Владимир, литейни цеха мастер Чернов Василий, электроконструкце цеха начальника заместитель Асатуров Олег, механически цеха токарь Хасанов Ширвани, иштта дукхха кхыбараш а.

Ер керда 1974 шу завода берригача болхлоша дика бIубенна дIадоладаьд. 1974 шера плани гIанйца социалистически декхараши ханал хьалха кхоачашдара дукха ха йоаццаш КПСС Центральни Комитето партега, советски халкъага даь Кхайкарал Iалаьмате чIоагIа раьза а хинна хьалаьцар электромеханически завода масса болча болхлочо. Завода участкай, цехий, бригадай коллективашта юкъе шерра яьржай социалистически яхь. Къаьстта укх деношка хьинар айдаь къахьегаш я № 3 йолча электроконструкце цеха коллектив. Заводе керттера цех лоархIаш я из. Цо арахецаш я лоархIамера продукци: трансформаторни подстанцеш, силови шкафаш, протяжни яьшкаш, иштта кхыйола продукци. Цу цехе кхычарна хьоккхам телаш хьинаре къахьегаш я трансформаторни подстанцеш гулъеш вола коммуниста Вагапов Хабибулас кулгаллеш йола бригада. Ший балха нормаш 120—140 процент кхоачашъю цо. Арахецаш йола продукци чIоагIа дика лоархIаш я ерригача заводе а.

Ш. ОСМАНОВ.

КПСС ЦК, СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕ, ВЦСПС-е, ВЛКСМ ЦК

КПСС ЦК-ас, СССР Министрий Совето, ВЦСПС-о, ВЛКСМ ЦК-ас СОЦАМ БАЬБ:

«1974 шера халкъа боахама план ханал хьалха кхоачашъяр духьа лелаеча промышленноста, гIишлошъяра, транспорта болхлой Ерригсоюзни социалистически яхьа хьакъехьа»:

«1974 шера лаьттанцарен хьайбашкарен продукташ дуккагIа яхари кийчъяри духьа лелаеча Ерригсоюзни социалистически яхьа хьакъехьа.

Промышленноста, юрта боахама, гIишлошъяра, транспорта, халкъа боахама кхыча доакъой предприятеша халкъа боахама план ханал хьалха кхоачашъяр духьа лелаьча Ерригсоюзни социалистически яхье котбаьннача союзни автономни республикашта, краяштен областаштен тела дипломашца цхьана карара кара тела КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК 38 ЦIе байракх оттаяьй, цу даькъе союзни республикашта — 8, автономни республикашта, краяшта, областашта — 50.

Социалистически яхье хьалхалаттараштa — болхлошта, колхозхошта, инженерно-технически болхлошта, бригадай, участкай, отделеней, фермай, звеньяй коллективашта къахьегаме тIехдаьнна доккхий хIамаш карагIдувларах тела кхы гIа а 10 СССР Паччахьалкхен премий оттаяьй.

Тахан кепатох «1974 шера халкъа боахама план ханал хьалха кхоачашъяр духьа промышленноста, гIишлошъяра, транспорта болхлоша лелаеча Ерригсоюзни социалистически яхьа хьакъехьара» Соцам а «1974 шера лаьттанцарен хьайбашкарен продукташ дуккагIа яхари кийчъяри духьа юрта боахама лелаеча Ерригсоюзни социалистически яхьа хьакъехьара» Соцам а.

1974 ШЕРА ХАЛКЪА БОАХАМА ПЛАН ХАНАЛ ХЬАЛХА КХОАЧАШЪЯР ДУХЬА ПРОМЫШЛЕННОСТА, ГIИШЛОШЪЯРА, ТРАНСПОРТА БОЛХЛОЙ ЕРРИГСОЮЗНИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ЯХЬА ХЬАКЪЕХЬА

Советски Союза къахьегамхоша, шерра Ерригсоюзни социалистически яхь а йоаржаяь, толаме кхоачашъяьй пятилетка кхоалагIча, хоадамбеча шера заданеш. 1973 шера лакхъеннай халкъа боахам дегIабоалабара темпаш, айбеннаб советски наьха вахара боарам, эшшаш йола предпосылкаш вIаштIехьъяьхай КПСС XXIV съезда Директивашка белгалдаь керттера хьоккхамаш толаме кхоачашдара. КПСС Центральни Комитето партега, советски халкъага даьча Кхайкарал тIа лаккха мах баьб болхлой, колхозхой, инженерий, техникий, Iилмахой хьинареча, турпалча къахьегама.

ДIадахача кхаь шера пхе шера план кхоачашъяра итогаш яьй КПСС ЦК декабрьски (1973 ш.) Пленуме, КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева цу Пленуме даьча къамаьлаца, керда доккхий декхараш оттадаьд мехка экономика дегIайоалаяра. 1974 шера халкъа боахама план кхоачашъе коммунисташ, комсомольцаш, беррига къахьегамхой оарцагIбахара.

Экономика дегIайоалаяра темпаш лакхъяра, балха деррига дикала хьокхамаш дикка тоадара, къахьегама овсарлеи общественни производства эффективности дикка лакхъяра тIаерзаяь я КПСС ЦК Пленумо къоабалъяьи СССР Лакхехьарча Совета сессе чIоагIъяьи йола 1974 шера СССР халкъа боахам дегIабоалабара Паччахьалкхен план. Из кхоачаши тIехкхоачаши яр къоастамбеча лоархIаме хургда пхе шера план бIарчча толаме кхоачашъяра, вIаштIехьдоахаргда мехка экономически потенциал дIахо айяран халкъа материальни хьал-торони культурни боарам лакхбаран эша хьалаш.

Мехка экономика дIахо дегIайоалаергйола низ бола рычаг я, хьалхагIа а санна, массови социалистически яхь, цуи ларда тIа къахьегамхой творчески инициатива лакхъяр. КПСС Центральни Комитето партега, советски халкъага даьча Кхайкарала жоп а луш, хьалхалаттача болхлошеи къахьегача коллективашен, доккхий социалистически декхараш тIа а эцаш, промышленноста, гIишлошъяра, транспорта, кхыча доакъой беррига болхлой тIахьийхаб 1974 шера халкъа боахама план ханал хьалха кхоачашъяр духьа Ерригсоюзни социалистически яхь йоаржаяра.

Къахьегамхой инициатива къоабалъеш а хьаллоацаш а, КПСС Центральни Комитето, СССР Министрий Совето, Профессиональни Союзий Ерригсоюзни Центральни Совето, ВЛКСМ Центральни Комитето соцам бу:

1974 ШЕРА ХАЛКЪА БОАХАМА ПЛАН ХАНАЛ ХЬАЛХА КХОАЧАШЪЯР ДУХЬА ЕРРИГСОЮЗНИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ЯХЬ шерра йоаржаяра организаторски массово - политически болх тIаберзаболба союзни республикай компартей ЦК-аша, парте крайкомаша, обкомаша, окружкомаша, горкомаша, райкомаша, юххьанцарча партийни организацеша, министерствашен, ведомствашен, союзни автономни республикай Министрий Советаша, къахьегамхой депутатий Советий исполкомаша, профсоюзни комсомольски организацеша.

Пятилетка дийлагIча шера дIахо лелайойла социалистически яхь — продукци дукхагIа, дикагIа, дIадодар кIезигагIа а долаш, тергья яхаш лозунг а долаш.

Цу гIулакха яхь лелаерий низаш тIадерзадолда укх лохера керттера декхараш кхоачашдара:

предприятешта реконструкци яреи уж технически кхы тIа а кийчъярен, кердеи болх беш йолеи производственни мощносташ сихагIа караерзаяреи царех биззагIа пайда эцареи, оборудоване сменни балха коэффициент лакхъяра, технологически процессашта интенсификаци яра чотах оттаяьча номенклатураген ассортиментаген хьежжа продукци хьаяра боарам лакхбаран йохкара план тIехкхоачашъяран;

Iилма-технически прогресс сихъяра, къаьстта а халачеи гIонна долчеи балхашта механизаци автоматизаци яра, профессиональни говзал дIахо лакхъяра, дуккхача станокаш тIа болх белга дегIадоаладара, профессеш цхьана кхоачашъяра, йовш йола балха ха лоацъяреи технически ниййса оттаяь выработка нормаш юкъекхахьареи наькъаца къахьегама овсарле дукхагIа лакхъяра;

хIанзарча Iилма-технически боарамо маяххара йола машинаши оборудовании кийчъяран сихагIа производствана юкъекхахьаран, царга дIайолха материалаш кIезигъяра, керда материалаш, прогрессивни технологически процессаш, управлене эффективни методаш хьаяран юкъекхахьаран къахьегами производствои Iилман ларда тIа вIаштIехьъяккхара:

объекташ хьалъяра ханаш лоацъяран керттера фондаш сихагIа болх бе йолаялийтаран ресурсаш хьалдаьдаха дезача гIирсашка, балхаш дара прогрессивни методаш юкъекхухьача дIаахийтара;

арахеца продукции гIишлон балхаши овлангара денз тоадара, дикала Знак а йолаш арахецача продукце технически боарам, сортность лакхъяра, цар дакъа алсамдаккхара;

ерригача материальни ресурсех пайда дикагIа эцара, бедал, металл, кхыйола материалаш, йоаго хIама, электроэнерги кхояра, моллагIча тайпара а йовш йола хIамаш наьха санна кIезигъяран вIалла ца яйтаран;

бахача наха дIаехача ассортиментага хьежжа дола халкъо леладу товараш деррыгача доакъой предприятешка дукхагIа хьадара;

торговле прогрессивни формаши методаши шерра юкъекхахьара, гIулакхаш дара культура лакхъяра;

транспортеи бувзамен деррыгача тайпашца халкъа боахамаи бахача нахаи гIулакхаш дикагIа дара, мухьаш потребителашка сихагIа дIакхачийтара, транспортни средстваш лелаярга, пайдана доацча гIулакхa дIа-юха лехкарга, соцаяь лоаттаярга дIадодар кIезиглара.

предприятеш, производственни объединенеш, гIишлош, кхыйола организацеш материально-технически Iалашъелга эргадаьккха тоадара:

продукци хьаярга бода махи гIишлой балхашка бода махи лохбара, пайда алсамбаккхара, производства рентабельность лакхъяра.

1974 шерара социалистически яхь ийслагIча пятилетка заданеш кхоачашъяр духьа деррыгача халкъо лоаттабу къовсам дIахо хьолга хилар теркал а деш, министерствашеи ведомствашеи укх шера халкъа боахама доакъошкеи промышленностеи профсоюзий ЦК-ашца цхьана яхьа условеш кийчъеча хана теркалдолда укх Соцам тIа а пятилетка кхоалагIча шера Ерригсоюзни социалистически яхь йоаржаяра хьакъехьарча КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Соцам тIа а белгалдаь декхараш.

Союзни республикай компартей ЦК-аша, парте крайкомаша, обкомаша, окружкомаша, горкомаша, райкомаша, министерствашеи ведомствашеи, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша, деррыгача халкъа социалистически яхьа традицеш дIахо кхухьаши дегIаккхувлаши, 1973 шера Iоаьча опытах пайда а эцаш, кхы а шерагIа йоаржайойла бригадай, участкай, отделеней, сменай, цехий яхь а хIаьта иштта предприятешка, гIишлонашка, районашка, городашка, доакъошка ведущи профессеш йолаш болча къаьст-къаьстача болхлой яхь а. Эргайоахаш тоайойла цхьатаррарчеи смежнии предприятештеи гIишлонаштеи, производственни объединенешта, Iилма-тохкама, проектни, конструкторски организацешта юкъера социалистически яхь.

Мамогта хьаллоацалба социалистически яхь кердача лакхагIча боарам тIа йоаккхаш айергйола встречни планаш оттаяран производства чурча резервеех биззагIа пайда эцара ларда тIа кхоачашъяран тIехьара предприятей коллективай болам Министерствашен ведомствашеи, планови органаша а материально - технически Iалашон органаша а предприятей коллективашта эшшаш дола новкъостал де деза уж планаш кхоачашъяра.

1974 шера Ерригсоюзни социалистически яхь вIашагIйоллийла:

городийи городской районийи промышленноста, гIишлошъяра, транспорта ерригача предприятеша халкъа боахама планаш кхоачашъяр духьа;

Iилма-тохкама, проектни, конструкторски организацейи предприятейи коллективай лоархIамегIарча Iилма-тохкама проблемашта халкъа боахама плана заданеш толаме кхоачашъяр духьа.

Шера баьча балха итогегIа Ерригсоюзни социалистически яхье котбаьннараштa тела оттайойла:

предприятей, производственни объединеней, гIишлоний, Iилма-тохкамеи кхычеи организацей коллективашта — дипломаши 180 эзар сома боараме ахчан премеши тIехьа а йолаш 750 карара кара тела КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК ЦIе байракх (цу даькъе 25 — лоархIамегIарча Iилма-технически проблемашта халкъа боахама плана заданеш толаме кхоачашъярах). ЙоккхагIйола встречни планаш тIанйцачеи кхоачашъяьчеи, бедали материалаши кхояра чотах планал совгIа продукци арахецилга Iалашдаьча коллективашта премей уж боарамаш 25 процент лакхдолда:

городаштеи городской районаштеи — дипломаши 10—40 эзар сома боараме ахчан премеши тIехьа а йолаш 100 карара кара тела КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК ЦIе байракх;

дикагIйолча бригадашта (участкашта) — министерствайи (ведомствай) профсоюзий ЦК-айи сийлен вымпелаш. Вымпелаш еннача бригадай членашта дипломаши памятни совгIаташи луш хилар оттадолда;

ведущи профессеш йолаш болча болхлой социалистически яхье котбаьннарашта министерствайи (ведомствай) профсоюзий ЦК-айи сийлен дипломаши памятни совгIаташи.

ХьалхагIа хиннача тайпара ютийла отраслена чухьарча предприятей, гIишлоний, организацей социалистически яхьа итогаш хIара квартале (ах шера) еш хинна порядок царна ахчан премеш тIехьа а йолаш карара кара тела СССР министерствайи (ведомствай) профсоюзий ЦК-айи ЦIе байракхаш а луш.

Карара пятилетка чакхъяллалца дIахо хьолда предприятейи организацейи болхлошта премеш телара 1953 ш. 11 апреле № 1002 а йолаш СССР Министрий Совета Соцам тIа оттадаь ахчан боарамаш министерствашта алапе ерригача фондах 0,05 процентагара 0,1 процентага кхаччалца лакхдеш хилар Министерствашти профсоюзий ЦК-аштеи мукъа лулба предприятейи организацейи дукхагIйолча болхлошта централизованни средствай чотах памятни совгIаташ тела

Союзни республикай компартей ЦК-ашта, парте крайкомаштеи обкомаштеи, министерствашта а ведомствашта а союзни республикай Министрий Советашта мукъа лулба профсоюзни комсомольски органашца цхьана шера керте правительственни совгIаташ далийта хьачутелга:

производстве хьалха латтараш, бригадай (участкай) членаш — отрасле продукци арахецаран къахьегама овсарленнеи эггара лакхагIча боарам тIа кхачарах а къахьегама кхыдола тIехдаьнна доккхий толамаш дахарах а;

пхе шера план ханал хьалха кхоачашъяь, производства технически боарам лакхбаь, керда техника боарам лакхбаь, керда техника хьаечеи арахецача продукце дикал тоаечеи, лоархIамегIара объекташ ханал хьалха болх бе йолайолийтача а керда производственни мошносташ ханал хьалха болх бе йолайолийтача а йоккхий планаш кхоачашъелга вIаштIехьдаьккха дикагIйола предприятеш, гIишлош, организацеш.

Социалистически яхье къахьегама хьоккхамаш лакхдарах болхлошта, инженерно-технически балхаш дераштa, гIулакхерча наха тела ерригача Союзе цхьатара йола «1974 шера социалистически яхье котваьннар». «ИйслагIча пятилетка ударник» яха знакаш оттайойла.

«ИйслагIча пятилетка ударник» яха знак памятни совгIат тIехьа а долаш пхе шера заданеш ханал хьалха кхоачашъяьча производстве хьалхалаттараштa телаш хилар оттадолда. Из знак яларах йола решени цхьана ю йоагI-йоагIача министерстваи (ведомства) профсоюза ЦК-аси.

ИйслагIча пятилетке отрасле производственни хьоккхамаш эггара дукхагIа лакхдаь предприятейи организацейи коллективаш тIаязъеш дола Ерригсоюзни сийлен доска оттадолда СССР халкъа боахама карагIдаьннарий Выставке. Цар балха опыт СССР ВДНХ шерра гойтилга вIаштIехьдоаккхалда.

Промышленни производстве, гIишлошъеча, транспорте хьалхалаттараштa — СССР ВДНХ доакъашхошта дукхалгеи йоккхалгеи диллача 1972 шера 14 августерча № 610 йолча КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС Соцам тIа оттабаьча боараме материальни поощренеш ерггйола гIулакхаш ийсдолда.

Производства дикагIйолча коллективашта, хьалхалаттараштa, новаторашта карагIдаьннарашта пропаганда чIоагIагIа яр а уж шерра дIадоаржадар а духьа министерствашеи ведомствашеи кийча а яь 1974 — 1975 шерашка чакхйоаккхийла предприятей, цехий, бригадай, ведующи профессеш йолаш болча болхлой — социалистически яхье котбаьннарий дикагIйола опыт Iомаяреи юкъекхахьареи хьадда программа. ДегIа а кхувлалда, чIоагI а долда къахьегама хьалхалатта методаш, Iилманеи практиканеи карагIдаьннараш доаржадареи юкъекхахьареи даькъе производственни коллективай Iилма-тохкама, конструкторски, проектни организацешцара, лакхерча дешара заведенешцара бувзамаш.

Центральнии моттигерчеи газетий, журналий, издательствай, телевиденеи радиои, документальни киной редакцеша хадданза бувцалба Ерригсоюзни социалистически яхьа делам. 1974 шера хьалхалаттача болхлоша, бригадаша, цехаша, предприятеша, городаша, областаша, краяша, республикаша яьха хьадда рубежаш, встречни планаши социалистически декхараши кхоачашдара квартальнии шереи итогаш.

Тоадолда къахьегама овсарле лакхъяр, арахецача хIамай дикал тоаяр, производственни мощносташ сихагIа болх бе йолаялийтари караерзаяри духьа, балха овсарле лакха йолча машиний оборудованеи тайпаш, технологически процессаш, керда материалаш кийчъяри производствана юкъекхахьари духьа лелаю социалистически яхь вIашагIйоллара хьадда опыт ювцилга. Яхь лелаеча коллективашеи ведущи профессеш йолаш болча болхлошеи перекличкаш елга вIаштIехьдоаккхалда.

ДикагIеи кIоаргагIеи хьахьувкхалба кхетам луш бола социалистически яхьа лоархIам хIара советски сага творчески кхетам из наьха инициатива дегIакхувлара, социалистически коллективизм кхеяра низ бола средство хиларах тарра, къовсам лоаттаболба социалистически яхьа дешашта кепайоазоно, радиои телевиденеи еча выступленеех боала пайда дIахо а айбар духьа.

Центральнии моттигерчеи газеташ тIа социалистически яхьа леламаи цунах хьахиннараштеи хетаяь къаьстта оагIош дIахо а арайоахийла.

* * *

КПСС ЦК-ас, СССР Министрий Совето, ВЦСПС-о, ВЛКСМ ЦК-ас дIакхайкаду, турпалча болхлой классо, инженераша, техникаша, Iилмахоша, промышленноста, гIишлошъяра, транспорта, халкъа боахама кхыча доакъой беррыгача болхлоша, шерра деррыгача халкъа социалистически яхь а йоаржаяь, 1974 шера план ханал хьалха кхоачашъелга Iалашлергдолгах а цу тайппара ийслагIча пятилетка план кхоачашъяра, коммунизма материально - технически база хьаяра, Даьхен экономически оборонни низ чIоагIбара, советски наьха вахар дIахо тоадара юкъе шоашкара доагIаш дола дакъа лоацаргдолгах а шоаш дог тийша хилар.

ПХЕ ШЕРА ЗАДАНИ КХОАЧАШЪЯЬЙ

Соахка ялат чуийца даларца лаьрхIар Урус-Мартановски районерча «Красноармейский» совхоза механизатораша юрта боахама техникана ремонт е, из кийчъяь линейках дIаоттае. Цу гIулакха лаьрххIа яьча механизаторий собране могадаь хьаллаьцар сунженски механизатораша юрта боахама техника ханнахьеи тIехдикев кийчъяра республикера беррига механизатораш тIахьехаш даь кхайкарал, отта а яь чIоагIйир техника тоаяра план. Цу планагIа соахка йиълагIчеи, укх шера хьалхарчеи кварталашка тоае езаш яр 13 трактор, царна тIехьатувса инвентарь. Тоаяь яьннай 10 трактор, еррига инвентарь, кастта тоаяь яргйолаш я вожаш тракторaш а. Дика къахьегарца, балха говзал лакха хиларца белгалбоалаш ба укхаза токарь Яхьяев Байса, слесарь-моторист Сембиев Абурешид, слесарь-электрик Асхабов Алавди, газоэлектросварщик Мовсаров Денилбек, слесараш Автаев Iийса, Моллаев Башир.

СУРТА ТIА: тоаяь яьннача трактора моторага хьожаш боахк слесарь Сембиев Абурешиди, машино-тракторни мастерске заведующи Хасанов Шарапи.

И. ПЛИЕВА сурт.

ХIара дийнахь Iуйрийна ялх сахьат даьлча денз Нохч-ГIалгIай транспортни управленена чуйоагIача Грозненски автотранспортни предприяте цахаддаш балха хьааха болалу цига къахьегаш бола водителаш, ремонтникаш, кхыбола специалисташ. Массаза а санна эггара хьалхарчарца балха хьавоагIаш хул, предприяте кулгалхоша, партийни профсоюзни организацей кулгалхоша, яхачох эггара дикагIа лоархIаш вола водитель Канаев Махьмад. Тха дикагIвола производственник, общественник, тешаме новкъост аьле дег тIара доагIача дешашца характеристика лу цар цунна. Балха хьалха хьавоагIе а тIеххьарчарца мара цIаводац из. хIана аьлча балха ди чакх ма даьллентехьа тоха дезача машинах кулг техе чIоагIъе еза фента, болт чIоагIйийя из дика кийчъяь мара цIаводац балхара. Цудухьа Iуйрийна балха хьавеча балха аравала мара ца везаш кийча хул цун машина.

Иштта шийн машина доал а деш хIара дийнахь ханнахьа балха араволаш из хилар бахьан долаш шийца къахьегаш болча новкъостел дуккха дикагIа хул цун производственни хьоккхамаш. Цхьаккха смена дIаяхийтац цо норма 150—170 процент кхоачаш ца еш. Цудухьа хIанзлехьа шийн пхе шера задани кхоачашъяьй Махьмада. Дийтта шу дизад цо цига балха моттиг ца хийцаш къахьега. Цу шерашка хьалха шийга еннача къаьнача машина тIа капитальни ремонте из ца йохийташ 250 эзар километр никъ бир Качаев Махьмада. Цул тIехьагIа белгалваьнна дика производственник хиларах тарра цунга яла хьожайир хIанз цо болх беш йола 71—15 ЧИБ номер йола самосвал. БархI шу дизад из цу тIа болх беш вола. Цу шерашка балха тIа цхьаккха хьовзам ца хулийташ, авари ца еш болх беш ва из. ХIанзлехьа машина капитальни ремонт ца еш ах миллион километр гаргга никъ баьб цо цунца, хIаьта из цифра миллион километрага кхаччалца йолча хана из капитальни ремонте дIа ца оттае лерхI аз, — йоах Махьмада. Иштта болх барах цунна еннай авари йоацаш болх бу водитель яха цхьоалагIча степена значок.

Овсаре къахьегарал совгIа цо тIагIеотта къовсам лоаттабу доагор, покрышкаш кхояра. Цу даькъера хьоккхамаш а хIара шера дика хул цун. ДIадахача шера кхомбара тIехьа водителашта юкъе яьржача социалистически яхье массехказа хьалхара моттиг яьккхар Махьмада. Цудухьа цун къахьегама толамаш белгалдоахаш шозза делар цунна электрически бритва, Нохч-ГIалгIай транспортни управлене Сийлен грамота, хIаьта шу чакхдоалача хана Махьмада елар бIаь сом преми.

Цига балха воагIача хана кхоалагIча класса водитель вар нов. Канаев. 1963 шера бетта йолча курсашка деша а ваха дикеи тIехдикеи экзаменаш дIалуш чакхъяьхар цо уж. Цул тIехьагIа цунна елар шоллагIча класса водитель яха цIи. ХIанз дIахо а шийн квалификаци лакхъяра тIаккхувш ва из.

Нахаца безаме, Iимерза, тешаме новкъост из хиларах лаьца а дукха масалаш доаладе йиш я. ДIадахача шера гаьнна рейсагIа ваха цIавоагIаш бIарг кхийттар Махьмада цхьа машина еха латташ. Цун юхе шийн машина соца а яь цунна эшаш йола шийн запасной чарх елар цо, ремонт еча новкъостал дир, цунца цхьана Грозне цIавера из МоллагIа водитель шийгара новкъостал эшаш тIаьеча цунна гIо ду, эшар дIалу, дуккхача шерашка водитела балха тIа ше Iоаяь опыт йовзийт. Цунах лоахкача дикача гIулакхех лаьца кхы дуккха а масалаш доаладе йиш я.

Хьинаре къахьегарал совгIа общественни балха тIа а дика дакъа лоац Канаев Махьмада. Профсоюза месткомеи цехкомеи член ва из. Автотранспортни предприяте дикагIволча агитаторех цаI лоархIаш а ва Махьмад.

Дуккхача шерашка хьинаре къахьегаш цо даьхача толамий боккха мах баьб. Цун къахьегама книжка тIа цун толамаш белгалдоахаш тийнна совгIаташ, сийлен грамоташ, ахчан премеш, яьха баркалаш хьахьокхаш дукха йоазош яздаьд. Царна юкъе я Ленински юбилейни медали «Знак Почета» яха ордени. Итт шу дизад автотранспортни предприяте Сийлен доска тIара Iо ца доаккхаш цун портрет хьалтеха доалла, хIаьта цун цIи предприяте сийлен книжка тIа йихьай.

КПСС ЦК партега, советски халкъага даь Кхайкарал раьза хинна хьал а лаьца укх шера кхы а дикагIа къахьега дош деннад Махьмада, иштта цо яхь лелаеча цун новкъосташа Евлоев Идриса, Пода Бориса, Джамалдаев Махьмада, кхы дуккхачар а.

Б. КОСТОЕВ.

ХІАРА КОММУНИСТА БЕХКТОКХАМ АЙБЕ

ГРОЗНЕНСКИ ГОРОДСКОЙ ПАРТИЙНИ КОНФЕРЕНЦЕРА

12 январе чакхяьннача Грозненски городской партийни конференце отчетни доклад йир КПСС горкома хьалхарча секретара нов. Н. Я. Правеньке.

Докладчика белгалдир, КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъяра къахьегамхой оарцагІбоахаш парте горкомо беш хинна беррига организаторски кхетамеи болх пятилетка хьалхарча кхаь шера заданеш кхоачашъяра, республика столица къахьегамхой вахара хьалаш тоадара тІаберзабаь хилар. Экономикана партийни кулгалделга тоаденнад, йоах цо дІахо. Уже дешаш каст-кастагІа дувц бюро заседанешка, пленумашка, партийно-боахама актива собранешка.

БІарчча хьаийцача города промышленносто тІехкхоачашъяьй пятилетка кхаь шера план. Производства боарам лаккхбеннаб 14 процент, реализаци елга — 15. Къахьегама овсарле 14 процент лакх а еш планал совгІа 30 миллион сома маьха продукци ехкай. Продукце 21 тайпана дикала Знак еннай. Дика камаьхал йоалаш болх баьб цу юкъа «Грознефтехимзаводы» объединене, «Электроприбор» завода, «Грозэнерго», № 7 йолча монтажни управлене треста, «Чечингсельстрой» треста, кхыча предприятей коллективаша.

Экономика дегІайоалаяра, технически прогресс сихъяра, социалистически яхь шерагІа йоаржаяра парте горком дукхагІа теркам тІаахийта ялар бахьан долаш уж дешаш лерттІа теркал а деш хоадамболашагІа къоастаде яьннай парте райкомаши юххьанцара партийни организацеши. Цу даькъе белгалъе йоагІа Грозненски химкомбината партийни организаце балха опыт (парткома секретарь нов. Космин, директор нов. Шилов). Кхаь шера план ханал хьалха кхоачаш а еш лийрхІачул совгІа 10 миллион сома маьха продукци йоккха карагІаьннад цу предприяте къахьегамхой. Продукце пхе тайпана дикала Знак еннай. ДІадахача кхаь шера Ерригсоюзни социалистически яхье иттаза котъяьннай комбината коллектив.

Иштта производства дегІайоалаяра йоакхо еш я Старогрозненски УБР, «Октябрьнефть» НГДУ, кхыйола партийни организацеш. Лакхе белгалъяьча предприятей балха аьттув балар керттерча даькъе цар коммунисташа шоай авангардни лоархІам лакха а лоаттабеш къахьегамхой шерра социалистически яхь йоаржаяра оарцагІбоахаш хиларца дувзаденна да. Цу тайпара овсаре къахьега коллективаш городе кІезига яц, хІаьта а парте горкомои юххьанцарча партийни организацешеи экономика кулгалделга дика вІаштІехьдаьккхад ала гаьна да, цу балха хІанз а цІенхаштта кхоачамбоацараши къоастаянза проблемаши я.

Укх тІеххьарча хана дикка лаьгІеденнад республике доаккхаш дола мехкдаьтта, цудухьа цун боарам пятилетка планашка лийрхІачул лохагІа ба. «Старогрознефть», «Октябрьнефть» мехкдаьттеи гази йоаккхача управлений кулгалхой нн. Ивинский, Солнышкин, партком секретараш нн. Павленкови Еловиковаи, парте Старопромысловскии Октябрьскии райкомаш деккхарийла я мехкдаьтта хІара килограмм, хІара тонн бахьан шерра къовсам боаржабе, цу балха дола кхоачамбоацараш сиха дІадаха.

Мехкдаьтта кІезигдалар керттера бахьан «аьржа дошув» дола керда моттигаш бурув деттараша хьагуча ца йоахилга, шоай планови заданеш укх тІеххьарча хана цар хІара шера кхоачаш ца елга да яхаш, цкъа санна массехказа белгалдир конференце.

— Иштта хІана дац аьнна, лоархІаме бахьан да мехкдаьтта доаккхача объекташта лерттІа обустройство ца яр, тІоанашка эшшача боараме давлени ца лоаттаяр — аьлар КПСС Старопромысловски райкома хьалхарча секретара С. М. Магомадова. Цо дийцар бурувдеттараршта, мехкдаьтта доаккхарашта эша материалаш, оборудовани хан-хана хьа ца лоаттаяр бахьан долаш дукха зехьа ха йоаеш хиларах, мехкдаьттахой хьашташ кхоачащдеча эшараш кхы а дуккха хиларах. Уж кхоачамбоацараш дІадахара парте райкомо кулгал а деш хоадамболлаш йола мероприятеш оттаяьй районе. ХІанз керттердар — уж кхоачашъяра беррига коммунисташ, къахьегамхой оарцагІбахар, цу гІулакхацара парте члений бехктокхам лакхбар, беррига цар теркам производства торонех дикагІа пайда эцара тІаберзабар.

ХІаьта производстверча резервех лерттІа пайда ийбе гІерташ йола мехкдаьттахой коллективаш цу районе йолаш я. Царех я пятилетка кхаь шера планал совгІа 709 метр бурувтеха йола мастера В. И. Казеннова бригада. Цар кулгалхочо укхаза къамаьл деш аьлар:

— Кхаь шера ткъаь скважина бурувтеха а даьнна барайтта мехкдаьтта доаккхарашта дІаеннай оаха. Царех дукхагІъяраш лакха дебит йолаш я.

Цу дерригне хьагойт пятилетка заданеех лаьрхІа хиннача боараме мехкдаьтта даккхара эша хьалаш города а республика а промыслашка долга. Хьаьта республика лаьттан ченашка мехкдаьтта кхоачалуш доагІа яха хабараш цхьаккха кІийле йолаш доацилга хьахкхайкалир укхаза «СевкавНИПИнефть» директора Н. З. Качлишвили. Цу хьакъехьа института Іилмахоша хІанзалца даьчохи дІахо йодача хана де лерхІачохи дийцар цо делегаташта.

БІарчча хьаийцача города промышленносте къахьегама овсарле лаккхъеннаяле а цхьайолча предприятеша из хьоккам дикка лохбаьб. ХІаьта цхьацанахьа къахьегама овсарле лаккхлулга хайра дегІа ца доагІча метта алапи сиха лаккхлуш хиннад. Дукха де деза арахецача продукце дикал лаккхъяра даькъе а. Цу даькъе тІехьаюс «Красный молот», «Автоспецоборудованне» яха заводаш. Цу предприятей директораша нн. Веденкос, Цыганкова арахена продукци Паччахьалкхен лаккерча аттестацега дІаккхоачийташ дика хилийтара мел эшар де деза.

ДІайерaш чІоагІа раьза хилац кога гІирс беча фабрика, йий доаккхача завода, «Терек» фирма, маькх еча заводаша арахецача продукцена.

Массанахьа боагІача тайпара къовсам лоаттабац бедали материалаши кхом беш дІаахийтара. В. И. Ленина цІерагІча мехкдаьтта чакхдоаккхача заводе духхьал дІадахача цхьан шера 120 эзар тонн йоаьяй. «Октябрьнефть» НГДУ № 217 йолча скважина ханнахьа обустройство ца яр бахьан долаш пайда боацаш дийнахьи буси 400 эзар кубометр газ йоагаю. Ханнахьа чакх ца дахар бахьан долаш 500 тонн баьцадаараш доадаьд Грозненски консервни заводе. ГІишлош хьалъеча лерттІа доал деш делаяц цемент, кирпичик, кизга Іоакъа, аьшкабетонни изделеш, кхыйола материалаш. Цу дерригне продукцега дІалодар лаккду, продукцех хьахулар эшаду, предприяте стимулироване фондашка дІахьожадер лоахду.

Цу тайпара кхоачамбоацараши ледарлонаши хургьяцар, нагахьа санна партийни организацеша уж дешаш даим шоай балха юкъмоттиге лоаттадоре, коммунисташкара доагІар дизза хьалехаре, экономика дегІайоалаеча цар влиянн чІоагІйоре, йоахар делегаташа.

Кхаь шера городе хьалдаьд 300 эзар квадратни метр чуІе моттиг йола бІаь цІа. Болх бе йолаеннай керда 3 школа, 5 берий беш, 38 тика, 15 бытовой гІулакхаш ду предприятеш. Цу объекташа дукхача наьха дог гІоздаьккхад, цхьабакъда цу юкъа гІишлошъераша хьал ца деш дитад 94 эзар квадратни метр чуІе моттиг йола цІенош, дукха кхыйола паччахьалкхен объекташ. Цудухьа конференце докладчика а, къамаьл даьча кхычар а цІенхаштта критика йир гІишлошъеранта.

— 1972 шера май бетта дена вай мехка дика вовзаш волча новкъоста Злобина методагІа болх беш я тха бригада — йоах каменщикий бригада бригадира, Социалистически Къахьегама Турпала Ш. Хаджиева. Цу гІулакхо аьттув боалийт тха пятилетка ер январь бутт чакхбалалехьа кхоачашъяь яккха. Из иштта дале а тха балха Іаткъаш хІанз а дукха кхоачамбоацараш да. Чукотски улицагІа 960 моттига лаьрхІа 1972 шера школа хьалъе доладеннадар тхо, хІаьта ахча хьа ца хецар бахьан долаш пенаш хьалдеттача латташ я из. Цу тайпарча хьале да «Красный молот» завода, ГрозНИИ хІарадар 125 квартира а йолаш хьалдеш дола ши цІа а. Уж хьалдаь дахара ха хІанз а къоастаянза я. Планировани ечен къахьегам вІаштІехь боаккхачен дукха кхоачамбоацараш хилар бахьан долаш подряда метод балха юкъейоалаеча дукха халонаш духьал уттт, болх ритмично белга Іалашдайтац. Заводашкара хьакхухьа кирпичк 35 процент еха хул, снабженцаша ханханнахьа эшаш йола материалаш доаттаяц. Болх шии сменагІа беш болашие а материалаш делкъа хана хьатІаккхахьа йолаю, тІаккха хьалхарча смена дукхагІйола ха пайда боацаш йов. Цу гІулакхий йоагІаш йола йоакхо еш яц шоай партийни организаци, яхаш дувц нов. Хаджиева. Къезига теркалъу хьалха латта опыт йоаржаяра, керда технологи балха юкъейоалаяра санна дола дешаш.

— Капитальни гІишлош хьалъелга чІоагІа тІехьдисаро городера дукхха проблемаш кхоачашъелга юкъагІдут, — аьлар горисполкома председатела В. М. Шамардина. Из бахьан долаш ледара латт наха бытови, культурни, коммунальни, торгови, иштта кхыдола гІулакхаш лоаттаделга. Город Грозне хІанз долаш дац городской пионерий ЦІа, къонача техникеи юнатеи станци, кхоъ йолча берий спортивни школай шоай помещенеш яц, хІанзара гостиница, саг йигар — йоалаяр дІаяздуцІа, планетарий эш города.

Грозненна реконструкци яра оттаяь программа кхоачашъе йиш хургьяц, нагахьа санна гІишлошъеча организацей низ чІоагІа ца бойя, цІенош дара йоккхий панелаш хьаеча комбинатан аьшкабетонни заводаштеи реконструкци яь ца йоаккхе. Геттара во я городера инженерни коммуникацеш, наькъаш, цхьайола улицаш цхьаккха тайпара лостам боацаш я. Иштта тоабе безаш ба водопроводно - канализационни боахам, догІан конализаци е еза дукккача улицашка.

Уж гІулакхаш чакхдахара 13 миллион сома маьха проекташ кийчъяьй оаха, цхьабакъда иззал ахча тхога дац, хІаьта города промышленни предприятеша цига дакъа ца лоаце из дош кхоачашде йиш а хургьяц.

Городской транспорт дегІайоалаяра укх тІеххьарча хана дукха даь дале а цун болх лерттІа вІаштІехьбаккхара кхы а динза дарглоацараш кІезига дац. Геттара тІехьадоах городе троллейбусни депои автобусашта лаьрхІа гаражи хьалъелга.

Керда гІишлош хьалъяра санна город тоаяь хозъяра а лерттІа партийни, советски органаша теркам тІаухийтилга дІадийхар укхаза къамаьл даьча локомотивни депо машиниста Г. П. Потемкина.

Промышленносте, гІишлошъеча, транспорте дола дукхагІдола кхоачамбоацараш керттерча даькъе социалистически яхь во вІаштІехьяккхар бахьан долаш нийсленна да. ТІайдеча социалистически декхарий чулоацам, итогаш яра форма даим хилац боккъонца къахьегамхой инициатива йоаржаяра тІаерзаяь. Цудухьа нийса белгалдир конференце «Красный молот» завода котельщика В. А. Садовова, «Автоспецоборудованне» завода газоэлектросварщика В. С. Турапина, В. И. Ленина цІерагІча Грозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода парткома секретара А. И. Мулина, иштта кхычар а дІахо йодача хана КПСС XXIV съезда, КПСС ЦК декабрьски (1973) Пленума решенеш, КПСС ЦК партеги советски халкъаги даь Кхайкарал, «1974 шера халкъбоахама планаш хачал хьалха кхоачашъяра промышленноста, гІишлошъечеи транспортеи болхлой Еррнгсоюзни социалистически яхь йоаржаярах» бола соцам лаьде а лувцаш массанахьа шерра яхь вІаштІехьйоаккхилга парте горкома, юххьанцарча партийни организацей декхар да, яхаш.

Конференце къамаьл даьча дуккхача делегаташа маллара парте горком, райкомаш, юххьанцара партийни организацеш идеологически болх тоабара дукхагІа теркам тІаахийта яьнна яле а из КПСС XXIV съездои парте Нохч-ГІалгІай обкома Х-ен XIII-ен пленумашеи дІамадеххара вІаштІехьбаьккхабац. Предприятешка, организацешка, учрежденешка кІезига бац шоай балха декхар ледара кхоачашдеш, къахьегама дисциплина телхаеш, общественно-пайданеча къахьегамах къехкаш бараш. Гучаваьннав цхьаьцца бахьанаш доахаш къа ца хьегаш лела 600 саг, школа чакхъяьккха хІама ца деш цІагІа вагІа 400 кагирхо. ТІаккха ла мегаргдолаш дий царна юкъе дуккхача хана болх ца беш бола коммунисташ хилар. Шу совгІа ха я Шамилева — Іилман кандидата исторе, меттеи литератураи Іилман-тохкама институте ше балха юхаоттаваелга дехаш — къа ца хьега, кулгалдеча балха мара гІоргвац со яхаш, ах шу даьннад М. Куриев лела а. Болх беш яц Г. П. Финоинова, Г. К. Василенко, А. Ю. Исмаилов, А. Д. Темурзаев, кхыбараш.

Парте горкомо, райкомаша, юххьанцарча партийни организацеша хІанз дукхагІа йоакхо ю къахьегамхошта интернациональни атеистически кхетам балара. Бакъда из болх цІенхаштта тоабаьб ала хьалха да. Хьалха санна хІанз а нийслу пайда луш йоаца мероприятеш чакхйоахаш. Цхьайолча организацешка националистически уйлаш йолчарца, шовинистически къамаьлаш дечарца боагІача тайпара къовсам лоаттабац.

Нохч-ГІалгІай университета, исторе, меттеи литератураи Іилман-тохкама института Іилмахоша, яздархой Союза, «Знание» общества хІанз а КПСС обкома Х пленума соцамо белгалъяьча проблемаех лаьца корта болаш язъяьча цхьаь цхьан разработкана кепатеха яц.

КПСС обкома Х пленума решенеша белгалъяьча проблемашта хетаяь произведенеш республика писателаша кІезига язъяь хилар а гойташ дІахо йодача хана цу хьакъехьа шоаш де лерхІачох дийцар конференце писатела А. Бокова. Гаьнна хьалха дІаяхача заман идеализаци а ца еш гахан вай вахар нийчадоахаш дІахьалхашкахьа ахара вайна новкъарле еши мел дар хьагойтара дукхагІа теркам тІаахийта беза писателаша, аьлар цо. Къезига даьд цар граждански тІема шерашка, коллективизации культурни революции еча хана республике лаьтта классови къовсам хьагойтара а.

Нохчехи гІалгІаехи бола кулгалду беррига болхлой бац кхетама болх беча дакъа лоацаш, харц гІулакхашца къовсам лоаттабеш. Лекцеши беседаши еш бац нн. К. Д. Альтемиров — ДСУ-1 начальник, С. А. Дениев — швейно-ткацки объединене начальник, З. А. Дадаев — заготовительно-сбытови база директор, кхыбараш. Цу тайпарча коммунисташкара доагІар дизза хьадеха деза. КПСС обкома Х пленума решенеша дІадеххача тайпара шоай болх эргабаьккха тоабаь бац университета ректоратеи парткомеи, иштта кхыча идеологически учрежденеша. Цу кхоачамбоацарашта къаьстта теркам тІаэзар укхаза къамаьл даьча парте Ленински райкома хьалхарча секретара Г. Ф. Галковас, университета ректора М. К. Павлова, кхычар. Докладчика шоай адресагІ а яь критика оалаш дІахо йодача хана идеологически болх тоабара шоаш де лерхІачох дийцар цар.

Отчетни юкъа тоабаьб кадраш ца беш бола болх, хІаьта а цу балха гІалаташи ледарлонаши ювлийтилга дІадаьккхадац. Каст-каста нийслу лерттІа болх ца бовзаши шоашта болча аьттона харц гІулакхаш леладеши бола нах кулгалдеча уттабеш. Цу тайпарчарех вар хьалха хинна СМУ-131 начальник В. Ф. Явхута, ПТУ-26 директор хинна Д. Хаутиев, кхыбараш. Дукха ха я Грозненски йий доаккха завод тІехьъюсаш йола. Цун бахьанех цаІ да кхачан промышленноста министерстваи парте Ленински райкомои болх тоабергбола саг директоралла цига ца вохийтилга. ХІанз цига болх беш вола Ш. С. Халидов тІавеначул тІехьагІа а болх тоалущ бац, организаторски гІулакхаш доахкаши болх хьабе ховши из воацандаь. ДІадахача шера 200 эзар сом зе даьд заводо.

Парте горкоми райкомаши деккхарийла я кулгалду кадраш большевистски хьисапе кхоачамбоацарашца, балхах дог ца лазарашца къовсам лоаттабергболаш, боахама декхарш кхоачашдеча санна коллективашка кхетама болх беча а шоаш бехктокхаме а хеташ дакъа лоацаш хургболаш хьалкхее.

Докладчика белгалдаьккхар сагах доахка гІулакхаши цун политически сакхетами теркалбеш кадраш хьахаржара уж балха дІаюха нийсъяра ленински принципаш йизза кхоачаш а еш нохчехи гІалгІаехи бола нах кулгалдеча балхашка уттабара парте горком, райкомаш, юххьанцара партийни организацеш, берригача боахама кулгалхой хадданза йоакхо е деккхарийла болга.

Хоадамболлаш хьагойтар конференце КПСС горкомо организационно-партийни болх тоабара, юххьанцарча партийни организацента кулгалделга чІоагІдара чакхдаьха гІулакхаш.

ХІанз города партийни организаце чуйоагІа 26100 коммунистах латта 616 юххьанцара партийни организаци. Кхаь шера КПСС членалла хьаийцав 1449 саг, цу даькъе 1059 е 73 процент бараш болхлой ба. Комсомолера парте хьаийцараш 58 процент хул.

Балха методаш даим эргайоахаш тоаяра тайп-тайпара мероприятеш чакххйоахаца хана КПСС ЦК Тбилисски горкомах лаьца баьча соцамо дІадехараш ларде лувцаш хиннай парте горком. Юххьанцарча партийни организацей денал айделга, коммунистий авангардни лоархІам лакхбелга, шеко йоацаш, парте XXIV съездеи КПСС ЦК майски (1972 ш.) Пленумеи решенеш кхоачашъярца дувзаденна да. Соахка города партийни организацешка шерра партийни документаш хувцаш хиннад. ХІанзле из болх чакхбаьккхаб 213 парторганизаце. Цу гІулакхо дикка айбаьб коммунистий шоашта тІадилача гІулакхацара бехктокхам.

Конференце делегаташа шоаш пятилетка тІеххьарча шин шера кхоачашде дезача декхарех дувцаш белгалдаьккхар республика коммунисташа, берригача къахьегамхоша КПСС ЦК декабрьски (1973 ш.) Пленума решенеш чІоагІа къоабалъяь хьаллоацилга. КПСС ЦК партеги советски халкъаги даь Кхайкаралаи «1974 шера халкъбоахама план ханал хьалха кхоачашъяра Еррнгсоюзни социалистически яхь йоаржаярах» бола КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК соцамаи кхы шерагІа социалистически яхь йоаржаяь тІехдика къахьегама толамаш дахарна жоп дала дага ба республика къахьегамхой. Къахьегама совгІаташца дезде лерхІ грозненцаша шоай пролетариата 50 шу хьадха — 1924 шера 26 феврале ЦІеча Байракха орден ялара дата а. Цун дола тешал дар конференце адресагІа коллективашкара иха дуккха къахьегама рапорташ.

Конференце къамаьл дир КПСС Нохч-ГІалгІай обкома хьалхарча секретара нов. С. С. Апряткина. Конференце балха иштта дакъ лоацаш бэр КПСС ЦК инструктор нов. А. М. Васильев, КПСС обкома бюро членаш: шоллагІа секретарь нов. М. Ш. Баматгиреев, секретараш нн. М. О. Бузуртанов, М. А. Керимов, М. А. Дорохов, парте обкома организационно-партийни балха отдела заведующи Н. Н. Семенов, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета президиума председатель Х. Х. Боков, республика Министрий Совета председатель Р. В. Вахаев.

* * *

Керда хержача КПСС Грозненски горкома организационни пленум хилар. Парте горкома хьалхара секретаралла хержар Н. Я. Правенький, шоллагІа секретаралла — К. С. Салтаханов, секретаралла — П. Н. Громов.

С. МАЙСИГОВ.

Грозненски «Трансмаш» завода болхлошта юкъе дикагІа лоархІача цаІ ва токарь Цокаев Махьмада Ваха. Балха моттиг ца хувцаш цо цига къахьега 14 шу дизад. Цу шерашка ший новкъосташта хьоккам телаш къа а хьегаш дукха къона специалисташ хьалкхебаьб цо. Цхьаккха смена дІаяхийтац цо ший норма 125 процент кхоачаш ца еш. Иштта хьинаре къахьегарах завода болхлошта юкъе хьалхарчарца коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цІи еннай Вахийна.

СУРТА ТІА: токарь В. Цокаев.
И. ПЛИЕВА сурт.

Саїид ЧАХКИЕВ

ОЧЕРК

«МЕЦА ДАК»

Колхоза председатель. Цунчул халагІа а бехктокхамегІа а болх хургбац, хетаргахьа, юрта. Из ва рузкъа кходе дезар а ца кхолеш шортта ахча дІахеца ха дезар а, эшшача хана из ва хьехархо а, хьаштдале, дешархо а, из ва салте а командир а. Дика а во а, юртбоахаме хьадеш мелдар, таханарча цхьан деча лаьрхІа из дале а е дуккха шерашка кхоачашде лерхІаш дале а — шедар председатела дего къоабалдаь. Хьакъале техка хила деза; зІамига а доккха а хІама диса йиш яц цо теркал ца деш, массайолча оагІорахьара зийна, диста, эза, цо ший моттиге дІанийса ца деш. Цо из малагІча хана ду: дийнахьа, бус — из вІалла бе-башха а дац. Балха мича хана вода хьо, масса сахьат даьлча воагІа хьо сарахьа чу яха къамаьл вІалла доагІаш а дац председатела балха юкъе. Из наха ше везийташ, цар дагара хила веза, хІана аьлча, цох тийша а гийшача цунна тІехьбаьнаб уж, шоай лоагалаттар — юрта кхоачам а дезала ираз а цунца, цо доал деча боахамца дувзадаьд цар.

Из уйла дагахьа йолаш ягІар Табацкова Вера Георгиевна райкома бюрос шийга «Коминтерн» яхача колхоза доал де гІо ялар хьо аьлча. Из амар дацар. Массанена а ховш да цунга караэца яхь боахам районе эггара эсалагІа болга. Цхьабакъда, Вера Георгиевна а я наха а райкоме а дика йовзаш. Бовзаш бар цун, цхьалха хете а, атта хиннабоаца вахара никъ а.

Мехкдаьттахой цІен тІара яьннай из хьа. Цун да Георгий Сергеевич хиннав буровой тІа механик волаш, воша Алексеи йиша Марияи а даьна тІеххьа боагІа: уж а мехкдаьттахой ба. Вера а, хетар, царца оагІув а болаш дІагІоргья аьнна. Из болх беш хул Червленни станице мехкдаьтта тохкача; итт класс яьккхачул тІехьагІа Бакурча индустриальни института ускоренни курсашка деша йода из. Цул тІехьагІа лоабатах маркхал беча лабораторена заведующи хул. Цхьабакъда, сага вахаре хулаш махиллара, доттагІа нийслу-цунна. Цо дезадолийт Верийна бІаьстанара ховка лаьтта, тхираца лувчаш йоагІа сийрда Іуйренаш, шерра даьржа доагІача Тийрка хозал, баьццарча баьций ира хьаж. Цу хана дена ший кхел айхха юртарча вахарца ювз Вера Георгиевнас. Старо-Щедрински станицерча юртсовета секретаралла хьожаю из. Ши юртбоахам вІашагІтеха хьаяьча «Коминтерн» яхача колхоза парткома секретаралла хорж 1958-гІча шера. ТІехьагІо Вера Георгиевна хорж Шелковски парте райкома секретаралла. 1962-гІча шера заочно чакхйоаккх цо Орджоникидзера Горски юртбоахама институт. Цул тІехьагІа из хьожаю юртбоахама управлене керттерча агронома заместителалла. Иштта я, лоаца йийцача, цун биографи.

ХІаьта хІанз «Коминтерн» колхозе юха гІо йоах Вера Георгиевна, председатела когаметта. Фу [illegible] да? МалагІа жоп делча балхьа да? Раьза со ца аьлча балар? [illegible]-кх тІаккхьа [illegible]. Вешта, раьза хургбий — хьогІ колхозхой а цох шоай тхьамада а? Шек яр со а: са кандидатура цар хьал ца лоаце? Ткъаккха мила хьежаргьа наха бІара? Уж лелар яр са дагахь, йоах Вера Георгиевнас. Цхьабакъда, зехьа хиннабар са кхерам. Колхозхой са кандидатура хьалаьца а Іанзар: [illegible] раьза хилар [illegible] цар.

Станичнихашта дика йовзар Вера Георгиевна, цун оамал. Цун мара а дезаа а бовзар царна. Вера Георгиевна [illegible] чакх[illegible], болх [illegible] дика хе[illegible] йоацаш, [illegible] хьалха саг [illegible].

— [illegible] — хьогІ сона...

— Хьона могарда. Шек ма хила хьо, — аьлар цунга станичнихаша. — [illegible] — овла ба. ХІаьта [illegible] да. Дог [illegible] тхо.

— Са сий [illegible] — йоах Вера Георгиевнас.

Тхо дагІа цун кабинете. Іуйран [illegible] ха я. [illegible] гІол[illegible] правлене [illegible] да. Са[illegible] бахаб.

— [illegible] — дІахо дувц Вера Георгиевнас, — колхоза объекташка гІолла хьожаш, хІаьта хоалагІа дийнахьа са араяла йийзар сагІа деха.

— Мишта... сагІа деха?! — кхетанзар со.

— Иштта. Январь бутт бар. Ара Іа дар, шийла Іа. Доакъар дацар, довш латтар доахан, къаьстта жа. Іалашдаь дІаоттадаь хинна доакъар кхоачадаьдар деррига а. Балха боагІаш а ца боагІаш лелар нах а. Долчох хьурмат дацар, кхом бацар. Тесса лелар колхоза гІулакхаш. Цудухьа тамаш а яцар, из боахам районе эггара эсалагІа хилар. Цхьацца бола колхозхой-м бар шоай са а хьинар а дІалургдолаш колхоза гІулакха, цхьабакъда, шоаш малагІа фу дергда хацар царна а. Белхача кхаьча хьувзар уж...

— Вера Георгиевна, — хет аз, — фу бахьан дар из боахам селла воча балар? —

— Бахьанаш-м дуккха а дар, — йоах Вера Георгиевнас, — цхьабакъда, керттера бахьан каст-каста колхоза кулгалхой хувцалга дар. Сога хаьттача, боахама чІоагІа зе хулаш хІама да из. Ала деза, хІанз а тІехь цхьацца йолча районашка дІахьош хилар из гІулакх. Цу Іай бархІ эзар гаргга устагІа белар тха; тхой боахама мел хинна зе-м аз дувца а дувцац. Ца далийтар духьа боацча маьхах щи Іул жа а дохка дийзар тха.

Боккха чулоацам болаш, уйла яйташ дар Вера Георгиевнас дувца къамаьл. Вайна а ховш да из: моттигаш я, керда е, вешта аьлча, арахьара тІаена, лаьтта а цун къайленаш а, кхыметтел юртбоахама вахара структура а ца йовза саг колхоза председателалла хоржаш. Цу балха тІа шу, ши шу ма даьккханге а, вож кхычахьа вода: е ший лоІамах вода, е лаккхера хьожаваь вода. ДІайила елаш: фу де кхуврглар цун, даггар из тохавелча а, цу шин шера? Лаьтта довза кхуврглар цун, нах бовза кхуврглар? Лаьтта клуб яц. Клуб-м дийнахьа сарралца къайла а лаьтта, сарахьа хьайийллача а тоъаргья. ХІаьта лаьттанца из чакхдаргдац. Из кхетаде, ловза безам бале, цо хьайна шортта ялат телар деза. Іуйрийна а сарахьа а, дийнахьа а бус а, сов йІайха е ла ца могаш шийла, догІа детташ е дари хьекхаш хиларах, бІо ца къожош, шерагара-шера, цох дог лазаш цунца, цунца йолча уйлашца ваха веза. ТІаккха цо а камаьрша хьалургда хьона ший беркат...

— Къаьстта шийла хилар из Іа, — са уйла юкъеэккх Вера Георгиевна. — Республика кхыча божамашта а дуккха зенаш хилар цу шера.

Сона дагадоагІа из Іа. ВІалла ца хиннача тайпара дукха дар лоа. Къаьстта доккха диладар из лоамашка. ДІакъовладеннадар наькъаш. Арахьа дисадар жа, доахан. БІарчча юрташ оарцагІъяха йийзар, уж кІалхардахара. Саг тІакхача йиш йоацача цхьацца йолча моттигашка вертолеташца кхахьа дийзар доакъар.

— Совхозера колхозе, колхозера совхозе йодаш лела яьлар со, доакъар лохаш, цхьабакъда, хьо хьалваргволаш новкъостал деш вацар цхьаккха а. Шоашта тоъал а бацар цар кхоачам а. ХІаьта жа довш латтар: желачу гІолла хьуязар уж, дог даттІо санна Іехаш, лергаш хьэкхар цар шоай когех, пенех. Хьанга фу аргда а малагІа бехке вергва а хацар. ЖаІуш шоаш а фу дергда ца ховш белхача кхаьча хьувзар. Цхьаццабараша шоай цІагІара кІеззига мара доаца доакъар а колхозаца декъа гІертар, жа Іангара далар логдоахаш.

— Цкъа сарахьа цІаера со, — дожкха садоаккх Вера Георгиевнас, — са хиларга яьлар со, стола тІа Іо а хайна, баркъа тІера Іо ца доаккхаш ягІаш. Са маро а йиизар цу бус наб: из а вар уйла еш, мишта, фу даь сона новкъостал дергда - хьогІ яхаш. «ХІанз Іа леладечох хІама хургдац, — аьлар цо юххера а. — Беррига бала хьайна цхьаннена хьатІа а ийца хьувз хьо, из нийса дац. Колхоз ярий хьо хержар? Яр. Цунга а яйта хІаьта хьайца уйла».

«Мегаьд, — ях аз. — Аз иштта дерг а да. Цхьабакъда, цкъа хьалхагІа цхьаькха цхьаннахьа гІоргья со. Цига а сона гІулакх ца хуле, колхозхой хьагул а баь, аз аргда: е со мукъаяккха, е шоай коашкара ах доакъар колхоза хьада».

«А, иштта мегаргдац, — йоах Ефтей Арефьевича, — Сов гІожа хургда, Іа иштта оале...»

«Сона сайна-м хетар, кІаьда дувцаш хилча дикагІа, цхьабакъда, цхьа-ши ди даьлча деррига тІехьахургла-кх».

— Гаьнарча Малгобекски районе уллача «Алханчуртский» совхозе яхар со цу Іура. ВІашагІкхийтар со совхоза директорца. Цунга а болхлошка а мадарра дІадийцар аз тхоай колхозе этта хьал. Никъ хилар са цу дийнахьа: 500 тонн силос елар сона совхозо. Из доккха новкъостал дар. «ХІанз хьона дІадала ахча долаш яц со, — ях аз директорга. — Нагахьа санна са жа Іангара доале, царна гІера даькка тха дехка а дехка, аз декхар цІадахьаргда хьа».

Из, хьалхагІе а иштта хьа хІана алацар Іа яхаш, чурзаьнна хьайзар, цхьабакъда, гІулакх даь даьннадар. ХІаьта ахча, са мелла безам хилча а, дІадала долаш а яцар со цу хана. Къахьегамхой декхар а доаллар колхозага. БІарчча биъ бетта баьча балхах кепигал хІама дІаэцанза бар колхозхой. Цар хьадоаккхар а дацар хайра хІама-м, хІаьта хІанз из а доацаш бисабар уж. Царца айса мишта фу дувцаргда хацар сона. Цхьабакъда, наьха кхетам боккха хилар: цхьаккха а вадазар, кхада ваханзар, шедар кхета деш хьаьнала къахьегар цар.

Чакхдаьлар Іа. Кхаьчар бІаьсти, цхьабакъда, атто-м тІаккха а яланзар. ГІорадаь хІалак хилар гурахьа дІадийна ялат. Юха а уйлаш еш, дусташ, озаш, цхьаща хІамаш дагалувца дийзар. Хала ха яр из, чІоагІа хала ха. Шин шера кхоачаш ца юлуш хьийзар тхо паччахьалкхен план а. КІезига бар колхозе специалисташ. Лаьтта яькхдийрзадар. Доахан а цхьа дегІа нийша, эсала дар. Со цига енача кхаь шера цхьаккха саг отпуска ваханзар тха.

Хьалхарча шера колхозхошта делар аз цар даьккхачох 80 процент, шоллагІча шера — 95 процент. Цхьаккха саг, из иштта хІанад аьнна, йистхиланзар сога. Енна дІаяллалца баркал яхаш дІагІоргья со тхоай наха, цар низ, хьинар кхо ца деш, боккха кхетам болаш, мел йоккха хало оттарах юха ца бовлаш, беха ца гойташ, вай массане юкъарча халкъа гІулакха тІехьа бизза оагІув а лаьца уж латтар бахьан долаш.

Доккха новкъостал дора сона, къаьстта хьалхарча хана, со колхозе а ялалехьа цу боахаме керттера агроном волаш болх беш хиннача са маро Ефтей Арефьевича. Ди-бийса ца къовсаш колхоза гІулакха латтар агроном Деревянко Анатолий Кириллович а, парткома секертарь Журба Петр Моисеевич а, оаха парте йоаца большевичка оялаш йола хьалхагІа хьехархо хинна йола комсий бригада бригадир Любава Матрена Семеновна а. Хьона эшшача хана гулбаь нах оарцагІбаха а, эггара халагІа йолча уж дІаоттабе а ховш яр из. Цхьацца дола балхаш, вІалла дІабехаш мах а боацаш дора цун бригадо. Матрена Семеновна правлене член хилар дуккхача шерашка. ХІанз пенсе яхай из. Цхьабакъда, оаха тхоай сийлахьа колхозхо лоархІаш я. Сона гІо-новкъостал деш даим соца хиннарех ва хІанз тха парткома секретарь вола Юшков Николай Александрович а. Цар маькарал, хьинар, хьаьнала къахьегар бахьан долаш, когаш тІа этта ца Іеш, еррнгача районе а хьалха латтарех цаІ хинна дІабахар тха боахам. ХІанз колхоза шера йола оборот диъ бІаь гаргга миллион сомага дІакхоач. 30 эзар гектар лаьтта да тха доалахьа, ши эзари диъ бІаьи бежан да, 32 эзар устагІ ба, 2660 хьакха я, итташ тракторaш, машинаш, комбайнаш я. ХІара шер-шера 800—1000 гектар люцерна юв оаха дІа.

— Юхаделарий оаш «Алханчуртский» совхоза шоашка даьлла декхар? — хаьттар аз.

Вера Георгиевна елакъажар.

— Делар, тІехьагІо. Цу хала этта хиннача шера буц хьоккхача хана юха а дахар тхо цу совхозе. ХьалхагІе а уйла е езаш дар хьатІадоагІача Іан. Пхи бІаь гектар лаьтта хьакъоастадир тхона. Хала къоастадир, Іалаьмате хала. Цигара дІахьакха шоашта аьлар тхога буц, тхона тІехьара дІа а довла. Тхо сарахьа цІакхаьчар тхоай юрта. Цу бус, бригада вІашагІ а теха, шоллагІча Іура пхи сахьат далалехьа еррига тхоашта эша техника а тІехьа, тхо буц хьакха дІаэттар. Ийс доаллаш «газика» тІа а вагІаш вена хьаэттар совхоза директори цунца ши-кхо саг кхыи. Директор, машина тІара Іо а ваьнна, хьал а волавелар, Іо а волавелар, са нахага, цар беча балхага хьожаш. Юххера а аьлар цо:

— Іехавир Іа со, дага а доацаш, бер мо. Эггара дикагІа буц йола лаьтта ма дий аз хьона деннар. Хьан моттар, Іа селла сухал бергбий.

(Йистедоалар 3-ча оагІ. тІа).

КЪАХЬЕГАМА ОВСАРЛЕ ЛАКХЪЕРГЪЯ

Грозненски локомотивни депо дикагIйолча цехий коллективай цIераш йоахаш каст-каста цIи йоаккх автоматни цеха коллектива. Беттагара-бетта тIеххоачашдеш хьайоагIа из коллектив ший производственни декхараш. Цул совгIа цу цехе хьаеш йола продукци дикеи тIехдикеи хул.

Бокха теркам тIабохийт цу цеха къахьегамхоша материалашта, запасни оатхалашта кхом бара, царех мамогга дукхагIа пайда эцара. Иштта, кердача оатхала меттел реставраци а яь къаьнаяр дIаоттае йиш йолча пайда эц.

Бокха лоадам болаш дацкх аьнна хетача а хIаман кхом баро новкъостал даьд автоматни цеха коллектива дIададахача шера дукха хIама ца эшаш кхо эзар сом маьха йолча продукцена кхом бе.

Къаьстта дика къахьег цу цехерча слесараша Рощупкин Прокофе, Кольцов Александра, Корольков Александра, Камышников Владимира, Котов Федора, Усов Виктора. ДIададахача шера 16 декабрь тIаккхаьчаьча хана деиз нийслагIча пятилетка дийлагIча шера чотах продукци арахецаш ба уж.

КПСС XXIV съезда решенеш кхоачаш а еш хьинаре къахьегаш 1974 шу чакхдаккхара партега, советски нахага КПСС Центральни Комитето даьча Кхайкарала жоп луш укх къоастамбеча шера шоай къахьегама овсарле кхы а лакхъе дош денная автоматни цеха коллектива болхлоша.

Т. АНОХОВ.

ТОРОНАШ ШОРТТА Я

Еррига резерваш гучаяхара тIаерзаяь мероприятеш белгалъяхара, керда декхараш тIаэцара хетаяь болхлой собранеш хилар «Сунжанефть» НГДУ ерригача цехашка, Районни инженерно-технологически службашка, участкашка. Цу собранешка дакъа лоацаш хилар 523 болхло, инженерно-технически болхло, гIулакхера саг. КПСС ЦК даьча Кхайкаралца дувзаденна шоашта хьалхашка латтача декхарех, уж кхоачашдара де дезарех къамаьлаш дир 37 болхлочо, специалиста.

ШоллагIча РИТС-а мехкдаьтта доахача оператора Балаев Iаьлас ше собране къамаьл деш аьлар:

— Тахан вай вIашагIкхийтад КПСС ЦК даьча Кхайкаралца дувзаденна хьалха тIайийца хиннача социалистически декхарех лаьрхIачул мел дукхагIа мехкдаьтта доаккхалургда хьажа, керда социалистически декхараш тIаэца. Собране дакъа лоацаш мел бараш раьза а болаш хьалха лаьрхIачул совгIа 250 тонн мехкдаьтта доаккхаш шера планал совгIа шоаш доал деча 50 скважинера деррига а 850 тонн «Iаьржа дошув» даккха социалистически декхараш тIайийцар цар. Из лоархIаме документ шиа ханнахьеи лоархIамеи хиларах къамаьл деш мехкдаьтта доахача оператора Додов Iамар-Iалас белгалдаьккхар овсаре къахьегарал совгIа производства экономически эффективности къахьегама овсарлеи цахаддаш лакхъе езаш хилар, мехкдаьттага дIабода мах лохбе безаш хилар.

Мехкдаьттахой бехкагIа балха тIа хьовзам ца хилийта, ерригача оборудованена дика доалде дошделар энергетикаша. ГIулакхашца жоп лургда вай КПСС ЦК даьча Кхайкарала, аьлар энергетикашта хьалхашка къамаьл даьча электромонтера Бондарев Ивана. Духхьашха цар лаьрхIдар 200 эзар киловатт-сахьат электроэнерги кхое, хIаьта керда тIайийцача социалистически декхарех цар дош делар 250 эзар киловатт-сахьат электроэнерги кхое, деррига производственни технико-экономически хьоххамаш дикка тоаде.

— 1974 шу башха дикача къахьегама толамашца чакхдаккхара партега, советски халкъага КПСС ЦК даьча Кхайкарало цIаькха а уйла яйтай тхога мехкдаьтта дукхагIа даккхара торонашка хьажа, — аьлар цхьоалагIча районни инженерно-технологически служба начальника Холопов Иван Ивановича. Уж тха шортта йолаш я. ТIайийца хинна социалистически декхараш тIеххоачаш а деш собране дакъа лоацаш хинна беррига мехкдаьттахой, раьза болаш цар лаьрхIар укх шера планагIа лаьрхIачул совгIа 3300 тонн «Iаьржа дошув» даккха. Цул совгIа мехкдаьттахоша дош делар мехкдаьттага дIабода мах лохбе, электроэнерги, металл, кхыйола материалаш кхое.

Керда социалистически декхараш тIайийцар скважинашта лаьттан кIал ремонт еча цеха болхлоша — ремонтникаша а. ХьалхагIа тIайийцача декхарех шера планал совгIа капитальни ремонт е езаш бар уж цхьан скважинана, хIаьта КПСС ЦК даь Кхайкарал къоабалдаь хьаллаьцача ремонтникаша дош делар шера заданел совгIа шин скважинана капитальни ремонт е. Царех шоаш лоархIабергхиларах дог тийша ба уж.

Шоай деша дай хургхилар хьахьекхад «Сунжанефть» мехкдаьттеи гази йоахача управлене мехкдаьттахоша укх шера январь бетта хьалхарча деношке а. Хьинар кхо ца деш къа а хьегаш хIара ден задани тIеххоачашъеш ба уж. Январь бетта хьалхарча декадагIа цар даьккхад 17740 тонн мехкдаьтта.

С. БЫКОДАРОВ,
«Сунжанефть» НГДУ керттера экономист.

Малгобекски районера лоацца хоамаш

Бераштa дукхача хана дицлургдоацаши сакъердамеи чакхдаьлар кердача шера хетадаь утренникаш Малгобеке кхоалагIча берий беша. Хоза кийчъяьча елкашта хьалхашка иллеш доахар, стихотворенеш ешар, хIаьта дикагIа илли даьккхача, е стих йийшача бера ГIор-Даде совгIаташ телар.

Къаьстта дикеи сакъердамеи чакхдаьлар утренникаш Тутаева Элбазкъий Марем, Мокчева Людмила Антоновна воспитательниаш йолча группашка.

* * *

ХIара шера механизатораш ца тоъаш хилар бахьан долаш дукха техника латташ хулар «Кавказ» колхозе пайда ца эцаш. Из бахьан долаш йиш хилацар агротехнически дикагIйолча ханашка деррига а кхашкара балхаш чакхдаха.

Из кхоачамбоацар дIадаккхара лаьрхIа механизаторий курсаш хьайийллай дукха ха йоацаш колхозе.

Курсашка дешача наха юкъе мехкарий а ба.

Хургболча механизатораштa хьехараш лакха квалификаци йола нах ба.

* * *

Дикача толамашца накъабаьхкар нийслагIча пятилетка дийлагIча, къоастамбеча шера «Ингушский» совхоза хьайбаш лелалераш. Иштта, дIададахача нийслагIча пятилетка кхоалагIча, хоадамбеча шера планагIа 1380 тонн йоахка езаш хиннача 1400 тонн шура ехкар цар паччахьалкхенга.

Къаьстта дика хьоххамаш даьхар Б. Коригова кулгалдеча кхоалагIча ферма къахьегамхоша.

Дика, шоай къахьегама овсарле лох ца йолийташ къахьегаш ба «Ингушский» совхоза хьайбаш лелалераш укх кердача шера хьалхарча деношка а.

* * *

Бурув тохара малгобекски управлене паччахьалкхен фонде юкъедоагIача лаьтташка санна районерча боахамий лаьтташка а лех мехкдаьтта.

Шоай балхаш чакхдаьхачул тIехьагIа пайда нийцача лаьтта тIа юха а юртбоахама культураш дIае йиш хургйолаш лаьтта меттаоттаде декхарийла ба бурув тохараш. Цул тIехьагIа мара из лаьтта хьалха хиннача даьшта дIадала йиш йолаш а бац.

Дукха ха йоаццаш пайда нийцачул тIехьагIа цу тайпара меттаоттадаь 50 гектар лаьтта хьайийцар «Кавказ» колхоза керттерча агронома бурув тохара малгобекски управленегара.

М. ДАСКИЕВ.

МОСКВА. СССР Iилман Академе П. Н. Лебедева цIерагIча физически института фотомезонни процессий лабораторе хьалъяь йоалаш латт «Пахра» яха керда синхротрон. Электронаш 1,3 милиард электровольт энергега кхоачаш сихъе гамма излучене вIанарий цIовнаши синхротрони сердалон цIовнаши хьахилийта лаьрхIа я из.

СУРТА ТIА: маьрра бIаргагу «Пахра яха синхротрон.

О. КУЗЬМИНА сурт. ТАСС фотохроника.

ТОЛАШАГIВОЛА БЕЖА IУ

Советски района «Новая жизнь» яхача колхозе сий деши лоархIаши ва Лакха-Варандерча хьайбаш леладеча ферма бежа Iу Вагапов Салман.

20 шу ха я цо хьайбашца болх бу. ХIаьта укх колхозе цо къахьег из вIашагIъеллача денз. ХIара шера шийна хьалхашка латта декхараш кхоачашдеш хьавоагIа Салман. Совхка лоаман даьгIенашка доахан доажадеш хилар из. Гурахьа лоамара цо цIадоаладаь деррига хьайбаш дерста дар. Цхьаккха а дIакъастанзар 124 бежанах.

ХIаьта чакхдаьннача шера ноябрь бетта денз ферме болх беш ва Салман. Цоя цун дезалои Iангара доаккхаш да 120 бежан. ДоаггIача тайпара Iунал деш, чудоахкаду моттиг цIенеи лостам болаши лелаеш Iангара доахаш боажк уж деррига доахан. Хьайбашта доакъар хьатIадари помещенеш цIенъяри санна дола хала балхаш ше кхоачашду Салмана, хIаьта доахан цIенделга, царна доакъар дуллилга, хий моладелга шоашта дIатIанийцад цун сесага Сацитас а йоIа Зайнапа а.

Партега, советски халкъага КПСС Центральни Комитета даь Кхайкарал къоабалдаь хьал а лаьца, пятилетка дийлагIча, къоастамбеча шера дикагIа толамаш даха лерхI хьийбаш леладерий дезало.

З. ХУТАЕВ.

ДОТТАГIАЛ ЛЕЛАДУ БОЛАТА НАЪКЪАШ

Статистико тешал ду: вай мехка лаьттан тIа гIолла дIа-хьа кхухьача дерригача экспортно-импортни мухьий пхе даькъах кхо дакъа Львовски машиннаькъа кхоач. Машиннаькъий пхийтта говно буьз из Венгре, Чехословаке, Польша, Румыне наькъашца. Цу наькъий коллективашта юкъера гIулакхаш — вежарашха шоайла хьаллоацаш, вIаши новкъостал деш хилар гойташ да.

СОВЕТСКИ доазон тIарча Чоп яхача станце коллективо денией бийсанией дIатIа а нийце, цхьалха а яьккхе, Венгреи Чехословакеи дIайохийт итташ товарни составаш. Цу гIулакха чопоацашта новкъостал ду Захонь яхача венгерски Чиерна-над-Тиссой яхача чехословацкии станцешкарча коллегаша. Укхазара — транзитагIа венгерски чехословацкии наькъашка гIолла — Югославе, Австре, Итале, Малхбузен Европа кхыча мехкашка ух мухьаш. ТIа-тIа сихлу грузооборот.

Кхаь мехка машиннаькъахой девиз: цхьана гIулакхаш леладелгеи вIаши новкъостал делгеи. Цкъаза Чопе хьатIаэца мукъа наькъаш ца хулаш, селлара дукха нийслу хьатIауха поездаш. ТIаккха новкъостала боагIа венгерски чехословацкии доттагIий. Цар советски оагIонгара соглашене тIа лаьрхIачул дукхагIа дIатIайийю поездаш, цу тайппара наькъаш мукъа а доахаш. ХIаьта, нагахьа санна, масала, Львовски наькъа вагонаш ца тоъаш моттиг нийсъелча, Венгреи Чехословакеи машиннаькъахоша сихагIа Iо а йоассайий юхайоаххийт яьсса вагонаш.

Ер бархIлагIа шу да ЧССР-царча доазон тIарча Ужгород- 2 яхача станце советски чехословацкии машиннаькъахоша цхьана гIулакх ду. Из станци хьалъяьй криворожски рудацеи донецки кIорацеи Малхбоален - Словацки металлургически комбинат хьаданза Iалашъяра. ХIанз Ужгородера Кошице кхаччалца духхьаларча наькъагIа, наькъ тIа хьем ца хулаши кхы тIа а зеде ца дезаши ух поездаш.

Хаьдда цхьана гIулакхаш леладарахи вIаши новкъостал дарахи йоала гIойле иштта дикка хьахьокхаш дола масал — цхьаькха керда гIирс: Москвана — Львовна — Варшавана юкъера электрифицированни трансевропейски магистраль. Соахка аьхки вIашагIхоттaделар советскии польскии магистралий контактни проводаш. Цу хана денз хьа деза-доккхий мухьаш кхухьа составаш БЛ-8 яхача советски электровозаша кхувл Медыка яхача польски станце, хIаьта доазон тIарча участке лелача поездаш тIара мухьаш дикка алсамдаьннад. ДукхагIа а лоархIаме да из, укх пятилетке СССР-ан ПНР-енеи юкъе дIа-хьа кхухьача экспортно - импортни мухьий объем геттара йоккха хинна хиларах.

Дукха а ювпа йиш йолаш я доазол дехьарча доттагIашта карагIдаьннараша львовски машиннаькъахошта доккха гIулакх деш йола моттигаш. Масала, краковски машиннаькъахоша, советски цистернашкара коача мухь шоайчар чу боттара пневматика юкъе а йоалаяь, къахьегама овсарле наькха санна лакхъяьй, вагонаша сайца латташ йоаккха ха шин сахьатагара 45 минутага кхоачеш лоацъяьй. Шоашта керда карагIдаьннар львовски коллегашца дийкъар цар, из устройство кхы тIа а эргаяьккха тоа а яь, аммиачни коачалах бензинах е фотагенах етта йиъ соа йола цистерна 30 минута йоассаю.

Цхьана леладеча гIулакхий программаш толаме кхоачашъяра новкъостал ду советски машиннаькъахоша Медыкеи Дорогуски яхача польски, Чиерна-над-Тиссой, Вельки Капушаны яхача чехословацки, Захони Энерешкеи яхача венгерски, Вишканы, Радауцы яхача румынски коллегашца лелаеча социалистически яхьо. Цар чьалхалатта опыт дIа-хьа эц, тIайийца декхараш миштта кхоачашду хьеж шоайла.

Владимир ПОПОВ,
АПН корреспондент.

«Главтюменьгеология» яхача Сургутски мехкдаьтта лехача экспедице нийслагIа пятилетка хьайолаелча денз мехкдаьтта доалла итт моттиг хьайийллай Тюменски областа къилбаседехьарча районашка. Царех кхоъ — 1973 шера. Мехкдаьтта доалла уж ерригa моттигаш болх беш йолча промыслашта, магистральни мехкдаьтта проводашта юххе, караерзаяраи пайда эцараи аьттув болча я.

Мехкдаьтта запасаш алсамъяхара кхаь шера план тIеххоачашъяьй сургутски мехкдаьтта лохараша. Лахара - тохкама балхий эффективность бархIлагIча пятилеткаца нийсйича шозза лакхъеннай.

СУРТА ТIА: сургутски мехкдаьтта лохарий штабе. Юкъервар экспедице начальник Н. М. Морозов. 20 шу совгIа ха я Тюменски областеи Красноярски краеи къилбаседене мехкдаьттеи гази лохаш из вола. Цо кулгалдеча сургутски экспедице шерра-шера тIеххоачашъю производственни планаш.

И. САПОЖКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ТОЛАМАШ СОВДАРГДА

Доккхий толамаш даьхар нийслагIча пятилетка кхоалагIча, хоадамбеча шера Грозненски района Ленина цIерагIча колхоза хьайбаш леладераша.

— Дика къахьийгар тха хьайбаш леладераша, — йоах колхоза керттерча зоотехника Ибрагимов Мусас. Шуреи дулхи доххара плани тIайийца социалистически декхараши кхоачашдаьд цар. ПланагIа дIаяла еза шура 2170 тонн яр. Паччахьалкхенга шура йоаккара шера план декабрь бетта 18-ча дийнахьа кхоачашъяьй.

Колхоза шурий - товарни фермашка хьинаре къахьегаш ба дояркаши скотникаши. Масала, хьаэцаргья вай Агеева Елена. Цо шера план 2200 килограмм йолча хIара Iаттагара яьккхай 2600 килограмм шура. Цул дукха тIехьайнсаяц Яхиева Марем. План 2200 килограмм йолча хIара Iаттагара цо яьккхай 2500 килограмм шура. Иштта хIара Iаттагара 2600 килограмм шура яьккхай Насуева Куржана а.

1974 кердача шера доккхий декхараш хьалхашка оттадаьл шоашта колхоза хьайбаш леладераша. ХIанз, укх Iан замалахь а шура лаьгI ца йолийташ хьабоагIа уж. НийслагIча пятилетка дийлагIа, къоастамбеш дола шу кхы а беркатегIа хилийтара КПСС Центральни Комитета партегеи советски халкъагеи даь кхайкарал чIоагIа хьаллаьца шоай толамаш лебадеш къахьегаш ба ферма болхлой.

О. ШАДИЕВ.

(Йистедоалар. Долалур 2-ча оагI. тIа).

Директор дIавахар, корта эгош а лаьтта, хIаьта оаха цигара ялх бIаь тонн мега йол цIаера. Из тха боахама Iалаьмате доккха новкъостал дар.

— Вера Георгиевна, алалахь, вIалла ха йоагIи хьона, балха, колхоза Iайха еча йоакхонах мукъаяьнна, сатийнна дIаяха йиш йолаш?

— Фу жоп лургдар аз хьона цу хаттара? — уйлане ерз председатель. — ТIехьарча масехк шера дикка бийбаб тха колхоза тIабоагIа пайда. ЧIоагIа тхоай бе лаьцад оаха боахама экономически ко, дикка эргаяьккхай болх дIабахьара а. из нийсбара а йола структура, цо тхога йиш хилийтай колхозхой хьашташ кхоачашдара йола фонд дикка алсамъяьккха, бечa балха боагIа мах совбаккха, балха дисциплина чIоагIъе. Цхьа юкъ эттар, шедар цхьалхадаьлар, хIанз алхха болх хьабица даьннад-кх ер аьнна хеташ. Цхьацабараштa иштта хета а хетар. Цхьабакъда, хетацар колхоза дикагIа, кхетам боккхагIа болча наха-м.

Пхи бIаь гектар хиллал даьсса лаьтта уллар тха станица юкхе. Даьхен тIом хьалехьа а, тIема шерашка а, цул тIехьагIа а, шоашта могар деш къахьийгад станичникаша, цу лаьтта ялат кхеде гIерташ; ханнахьа оахам, оасар дарах, кхалаж, кхыйола удобренеш яхкарах, хайрагIа ялата хIама ца луш яькха лаьттай из аре. Дукхане низ дIабихьаб цу лаьтто, дукха хьацар чуийцад. Кхы пох боалаш пайда а боацандаь, «Меца дак» аьнна цIи тиллай цу аренах боккхача наха. Дак аьннад, из аре хаддача дакаш ягIандаь. Тух доал цигарча лаьттах. Гаьннара хьежача, йис йилча санна къегаш хул из.

— Лаьттага хьежжа хул ялат а оал наха.

— Цунна тхо раьза дац, — аьлар Вера Георгиевнас. — Лаьтта во хилац, даьй хул во, — иштта аьлча нийсагIа хургда. Правлене хьагул а яь, дIауйла йир оаха, хIанз фу дича бакъахьа дар-хьогI аьнна: е из лаьтта даьсса дутаргдац вай е воаш во даьй ба аьнна цIи дIайохийтергья вай. Оаха лаьрхIар цига дуга дIаде. ЛаьрхIа уйла йир оаха цу гIулакха. Райкомо а хьаллаьцар тха уйла. ТIаккха республика юртбоахама министерстве яхар со, Министрий Совете, обкоме хилар. Цу хьакъехьа са къамаьл хилар кхыметтел РСФСР юртбоахама министерстве а. Тха гIулакх хьаллаьцар цар. Доккха новкостал дир, экскаватораш, бульдозераш, скрепераш, кхы а тхона еза техника елар. Кхехка болабелар болх. Цхьацабараш раьза бацар оаха доладаьча гIулакха. Дош доацар да из, йоахар цар. ХIамма а хургдац оаш леладечох. Цига ялат хьувкъаде вай даьштта а мегадац, шоана а могаргдац. Доккха зе дергда оаш колхоза. Уйла иштта яле а, болх сацийтацар цар. ДитIехьа тешам болаш боагIар цар дегашка а.

Колхоза керда культура я ала йиш йолаш дар дуга. ДIа-м хьалхагIа а дувр из, цхьабакъда, зIаммигача моттиге мара дувцар. Из леладе Iема нах а бацар тха, цудухьа кхетаде хала дац тха дага лаьттар.

460 гектар лаьтта чудерзадир оаха. Шиннегара пхе гектарага кхаччалца йола итташ чIегилгаш нийсъяь Iооттайир. ХьатIадоаладир хий, кхай тIа удобрени тессар. Къаьстта йоккха говзал еза чIегилгаш хьаеш. Шаьра хила еза уж 5—7 градус мара лакхагIеи лохагIеи йоацаш. Уж иштта ю, дуга дIадийча, хин боарам массанахьа цхьатарра хилийтара. Из массадарг даь чакхдаьккхар оаха.

— Вера Георгиевна, ха йоагIий хьона, чIоагIа хье ираз долш хеташ? МалагIа ха я из: лаьтта аьха а даьнна ялат дIадувш латта ха я? Е хургдолча ялата зIийргаш хьатIадаьнна ха я? Е дукхаекъа ха а лаьтта, цIаьхха догIа дийлха лаьтта юха дийнденна ха я? Е деррига ялат чуийца даьнна ха я?

— Цхьан дешаца жоп дала хала да цу хаттарашта, — йоах Вера Георгиевнас. — Лаьтта. Iалаьмате доккха да цу деша маIан. Хьацар, маьлхеи михгеи лелаш яьга юхь, шонкаш йоахка ийттIа кулгаш, шелал, моцал, ираз, курал — шедар лаьтганза дувзаденна да наьха. ХIана аьлча, лаьтта — ялат да. ХIаьта ялат — сага вахара корта ба. Лаьттах бола бехктокхам вайна даим тIалатт цудухьа.

Дукха халахетараш доал сага лаьттагара. Ялат хьатIадала хьелуш хуле а — гIайгIа я, екъа хатте а — гIайгIа я. Шедолчоа духьал отта кийча волаш, шедар ховш, довзаш хила веза ахархо. ХIара болх щий ханнахьа баь чакхбаккха ховш а кхоана доагIаргдар гуш а хила веза. Доккха ираз долаш ва из, зIамига дале а, доккха дале а, шийна тIачIоагIдаьча лаьтта доагIа доал де ховш вале.

Кхераме ба, лаьтта ца деза, юртара вахар шоай ханна бола бIы лоархIаш бола нах. Царгара пайда баргбац, зе мара.

ЧIоагIа сийле хиннай цхьан хана Веданара коартолаш. Мичай уж хIанз? Йоацаш я. ХIана? Техника я из хIалакъяьр, из тамаш ма йий аьнна вайна хете а. Лоаман босенаш трактораша аха йолаяьча дийнахьа хьдар цун фу. ДикагIа, хьаьнагIа дола лаьтта, нохкараша тIакIал а кхувсаш, лоамах чутекхадора, дисар догIо, дашача лайво Iочуудадора. ХIанз кхийттаб нах, цхьабакъда, тIехьа кхийттаб. ГIалата цIаккха къинтIера далац лаьтта, къиза бекхам бу цо ше ца дийзачоа, шийца хьаьнала ца хинначоа...

НаIарах хIама техар. Кабинете хьачуваьлар ишанза модж а йолаш лакхарча дегIара къонах. Вера Георгиевнас Iохайтар из. Кхычахьара тIавена ва со, аьлар къонахчо. Дезал а ба соца. Шун колхоза дика тешалдеш хезад сона дукххаза а. Укхаза Iе а болх бе а уйла яр са. Се шофер ва со. Сесаг доярка я. ЗIамига бер а да тха. Раьза йолаш хьаэцаргда аз шо, аьлар Вера Георгиевнас. Специалисташ-м тхона эшаш ба. Хьай документаш вIаштIехьа даха Iа. Бера сагото а ма е: из берийсаде дIалургда вай. Теш со, тха вахар шоана дезалургхиларах. Из... модж-м дIаяша еза Iа. Ак яхий, айса дIа-м тоссаргья, кIод хьа а дена, хьо къонах ма вий аьнна юха тIехьашка ца йоалаш. Председатела баркал а аьнна дIавахар къонах.

Вера Георгиевнага хьожаш вар со: шеро хета юхь, кIаьда бIарахьажар, лакха хьажа, хьайза кера корта — цхьа товш саг я из. Сабара да цун йолаялар а, йистхилар а. Гуш дар, ший гIулакх а, ший боахам а, шийцара нах а цунна дика бовизлга.

«Коминтерне» валехьа дIачуэттавар со республика юртбоахама министерстве. Табацкова балхака йоаллаш я, аьлар сога цига а, ше дер, тIехьа а ца тетташ, чехка даь чакхдаккха ховш я. Кхыча боахамашка шийна дезаденнар хьаIомадеи шоашкар дар дIадовзийтеи кийча а я. Из хиннай Прибалтике, Подмосковье, Ленинградски областе. Из цига хиларах баьша пайда ба — культурни даьгIенаш. Пхи бIаь гектарал совгIа моттиг дIалоац цар. Цул совгIа колхозе хьалъяьй бархI бIаь совгIа бежана лаьрхIа хьайбай комплекс. Механизаци яьй дерригача балхашта.

— Вера Георгиевна, дIадийнача дугах фу хилар шун?

— О, из бIарча истори я, — жоп лу цо сона. — Волле, IатIагIо вай цига? Машина йий хьога?

— Я, — ях аз, — «газик».

— Дикаяд. Хьачунца гIоргда вай хIаьта. Са яр райцентре яхай, ханахьа йоагIаргьяц.

Итт-пхийтта минут яьлча дIакхаьчар тхо дуга кхай тIа. Чухийца хий а долаш, чIоагIа цхьалха яьха нийсъяь ядар чIегилгаш. ХIаьIаь латтача хичура оалхазарий ира зIокалгаш санна, хьалъаракъедар хьатIадоагIаш латтача дуга зIийргаш. ЧIегилгаш хаддачара мугIара Iоягlар, жувр тIахьарцача санна кIай хета дакаш.

— Хьалха деррига балхаш кулгашца деш хиннад укхаза, — йоах Вера Георгиевнас. — Шоаш геттар кIаьдбелча, цу дакашта кIал салаIа бохкаш хиннаб нах. Хьагулде хайра хIама а доацаш бусаш хиннаб гурахьа, ялат бIайхача маьлхе дага а даьге.

Кхай тIа гIолла го тессар оаха. Цул тIехьагIа культурни даьгIенашка а хинна, юхадаьхкар тхо конторе.

«Кхоачашхургбий-хьогI колхоза дугах бола сатоссам? — яхаш, из уйла йолаш къаьстар со Вера Георгиевнацара. — Е из «Меца дак» яха цIи даим тIалатта езахьогI цу аренна?» Юхава лаьрхIар аз дагатъа, дуга чуэццача хана.

Цу аьхки нийсделар вIалла дага а ца хиннар. Кхаьча тоаденна дIаэттадар дуга. Дошо санна къегаш латтар из боагача маьлхе. Кходиъ ди, эггара дукхагIа дале а цхьа кIир мара ха йисацар чIегилгашкара хий Iохеца. Цул тIехьагIа, лаьтта докъадоллийташ цхьан-шин дийнахьа сабар а даь, чуэца доладе мара дезаш дацар дуга. ГIулакх иштта латтача хана цIаьхха цхьан Iура итт сахьат доаллаш, — хоза къаьга доагIаш латтар ди, — мух баьлар, иззаморг вIалла хипна а бий-хьогI аллал чIоагIа. Из хьекхар малхбузехьара, астраханскии аренашкахьара. Ах сигале хьалийзар цо айбаьча демо. Михо шок еттар, вIашкаеттар корий гаргаш, тIаеттар наIараш, кхувссаш дIаухийтар тховнаш тIара шифер. БIаргаш, баге, мераж дIакъувлар хьатIабеттача демо. Кхыметтел цхьаца долча цIеной тховнаш дIакхухьар гIаьттача михо. Из дар доккха во. Из дар мел хьийга къа, мелъяь уйла, мел даьха дог — шедар дохар, хIалакъхилар.

Сарахьо мара лаьгIбаланзар мух. Доккха зе дир цо «Коминтерн» колхоза а иштта ерригача района а. Дуккха йолча моттигашка лаьтта Iойийшаяр комсаш, Iоткъам хиннабар кхыйолча культурашта. ХIаьта дуга... Дуга дисадар! Хайра хIама ца деш. Сов диза деза дола цун канаш, мух хьахьоккхашше, лаьтта Iоджа хиннадар. Цудухьа ца довш а дисадар. Деррига хинна зе, дIалаьрхIача, пхиъ процент мара хиланзар. Из йоккха тамаш яр. Дагахьа цох дола дог дила бар колхозхой.

ХIара гектара тIара 42,3 центнер а гулъеш дуга гулдир колхозо. ЦIена хьахинна пайда 190 эзар сом хилар. Из йоккха котало яр.

Шу даьлча мара юхава вIаштIехьа даланзар са «Коминтерне». Керда кхаьча дуга чуэца доладаьха яр из. ХIанз са вIашагIкхетар Вера Георгиевнаца хиланзар, цун виIийца Табацков Александраца хилар. Цу колхоза № 3 йолча мелиоративни бригада бригадир ва из. Цхьаттарра заочно деша вагIа Орджоникидзерча Горски юртбоахама институте, вешта аьлча, ший наьна никъ ба цо хьалаьцар.

Дуга кхай тIа вар Александр. Айлуш боагIар Iуйрийнара малх: ди дIайха хургдолчоа тара дар. Цхьаккха морх яцар сигала гуш. Юкъага хьалкхоача дуга хьокхаш лелар низ бола комбайнаш.

Александр къона, хоза ва. 29 шу мара дац цун. Коммунист ва. Юхьа тIара чIоагIа тара ва ший нанна. Новкъостащца товш ва, кура вац. Из а наьна оамалцара доагIаш да.

— «Сибиряк» дика комбайн я,— йоах Александра. — Гой, мишта йода.

ХIетта дуга хьеккача кхай тIа латт тхо.

— ТIаккха «Колос»? — хет аз.

— Во-м «Колос» а яц, цхьабакъда, из кIии лаьрхIа я. Цунца дуга чуэцаш хилча, хьалхара чархаш хьа а яьха, цар когаметта гусеницаш увттаеш вала веза, комбайн лаьтта Iочу ца ахийтара. Гой, цаI сецар.

— Тоъал йий комбайнаш?

— Мичара. БархI комбайн мара яц тха кхай тIа: йиъ «Сибиряки», йиъ «Колоси», хила езаш яраш пхийтта яр. Уж тоъал ялаpe, чехкка чуийца даргдар тхо дуга. Хьан хов: догIа тох, мух боал.

Тхона хьатIавоагIа юкъерча дегIара гIийло къонах. КIирвенна сона бIарахьеж из, со малав, сенна венав ха гIерташ санна. Александра вIаший довзийт тхо. Из ва звеньевой Джамалаев Iанди. Со вара гIулакх шийна дIахайча, раьза волаш хьаллоац цо тха къамаьл.

— Дуга — чIоагIа чоалхане культура я, — йоах цар. Хьамча иккаш а ювхаш де деза балхаш. Деррига оасар кулгашца ду оаха. Дуга керттера моастагIа — йоархIаш я: просянкеи клубни яха эрзи. Хала да кулгашца царна духьал отта. Шозза гербицид яха удобрени тохаш чакхвала веза. Из тохача хана, кхай тIара хий деррига дIахеца а деза, хIана аьлча, гербицидах хьабоала пайда дукха кIезигагIа хул, чIегилгашка хий латташ хилча. Хий шортта долаш да, цох цIаккха дог лаза ййшадац тха. Наурера даьнна Тийрка чура хий дахьаш хьадоагIа Куйбышева цIерагIа дола канал. Цох тхона бизза кхоачам а ба. Укх шера кIезига елар тхона гербицид, цудухьа ялат а да бебе: гербицид техача дуккха дикагIа да кхай: дуга чIоагIагIа да, лакхагIа да, канаш а доккхагIа да.

— Хьай новкъостащта раьза вий хьо? — хет аз Александрага, звеньевой цхьан юкъа тхона юстара ваьннача хана.

— Берригаш дика ба, — йоах Александра. — ДIаюстаргваьнна Джамалаев вувцаргва аз хьона. Дог дика долаш саг ва из, дика говзанча ва. Коммунист ва. Цун звеноца ва бархI саг. Пхи бIаь гектара лаьтта доал ду цар. Дика болхло ва воккхагIвола механизатор Аверичев Иван а, кхыбараш а.

— Мел дуга даккха лерхI оаш укх шера?

— Селхан цхьа чIегилг хьаькхаяр оаха: 41 центнер хилар хIара гектара тIара даьнна дуга. Цхьаццанахьара щовзткъеи-итт-итт центнер а хилар догдоах оаха. Моттигаш а дуга геттар дика хьийкъа. Цхьаццанахьа лаьтта уллийс из, хьа ца эцалуш. Деррига дуга чуийца ши-кхо ди даьлча, юха комбайнаш тIахецаргья оаха кхай тIа. Соахка иштта гуллаь аьрдача ялатах 70 тонн яьлар тхона.

— Дехке-м даьннадац шо, дуга дIаде доладенна? — хет аз.

— ВIалла а дац, — йоах Александра. — Бокха мах болаш культура я дуга. Тоннах кхо бIаь сом лу. Шин-кхаь шера кха кийчдеш тхоай дIадаха деррига рузкъа юхаметтаоттаде йиш хургья тха. Цул тIехьагIа тхона пайда тIаакха болалургба. Цхьаькха а да боккхача лоархIаме: цхьаццa бола нах тешацар, лаьтта во да, хIама яргьяц цу тIа, хIама хургдац шун йоахар цар. Оаха дIахайтар царга, сага лайча фуннагI а да йиш йолга. Лаьтта во да, да цуя веце. Да волаш дола лаьтта массаза а дика хиннад.

* * *

Укхаза сай очерк чакхъялийта воал со, аланза диса дуккха дале а. ЦаI арга аз: Табацкова Вера Георгиевна хIанз колхоза председатель яц. Из ше яхача Шелковской района парте комитета хьалхара секретаралла хержай. Паччахьалкхен доккха совгIат а деннад цунна: из я Социалистически Къахьегама Турпал, парте НохчГIалгIайчен обкома член, из хиннай КПСС XXIV съезда делегат. ХIаьта «Коминтерна» председателалла хержав цу колхозе агроном хинна Деревянко Анатолий Кириллович.

Доазол дехьара

ГАРГАРА МАЛХБОАЛЕ: КХОХКАМА КХУВРЧ ДIАБАККХА БЕЗА

Дунен халкъашта юкъера зем боахараш дукхагIча дакъе цхьатара уйлаш йолаш ба Израиле даьча парламентски харжамех хьахиннараша хьахьокхараш тахан долаш дараш а доацаш, къаьнара иллюзеш хилара. Керттерча политически партей позицешкара эргалонаш, парламентски состав «тоаяр» яхаш долча деша боарам а санна, кIезига лоархIам болаш я. хIана аьлча харжамашта хьалхарча цар массане а платформашта юкъара дар — «хинна даьннача бакъдарий» экспансионистски наькъа тIехьа оттар. Къаьстта са аькх дохийт, укх тIеххьарча бетташка бирсен харцъюлуртйоацеи урокаш хиннайоллашехьа а, доал ду болхлой парти цу тайпарча платформана тешаме йолаш йисаро. Iарбашта духьаларча экспансионистски наькъа кризиса ерриса кIоаргал, тIем тIа Израиль «эшаюлуртйолаш яц» яха миф йохар, Тель-Авив тахан дунен халкъашта юкъе хийраяккхара бокъонца йола масштабаш шоашта хоэшехьа а халкъах лочкъае гIертарца мара кхы дашха никъ бац цун.

Цхьабакъда чурча политически аренера из маневрированни мел тамашийнеи унзареи яле а, израильски кулгалхоша шоай «керашта» мел тоамбар дой а, ехкача иллюзеша пайдана гIулакх дергдац израильски дипломатенеи Гаргарча Малхбоалене нийсхонагIа машар оттабара гIулакхаш. Политически реальносташа израильски правительствагара дIадех Кхерамзлен Совета резолюцеш кхоачашъяра гIулакха цо шнй позицеш къоастам боллаш белгалъелгеи Гаргарча Малхбоалера дов къоастадар дезаш ше хилар Женеверча переговорашка практически гIулакхашца хьахьокхилгеи.

Женевски переговорашка толам баргхиларга халкъаш догдоахаш хиларах хIанзалца хьа кIезига дийцадац. Укх ткъаь пхиъ шера цу районе меттел, цун доазонел гаьнна арахьа а даим кхохкам духбувла хьаст болаш хьадоагIа Гаргарча Малхбоалера дов. Iарбий паччахьалкхенаша цIаккха мегийтаргдац 1967 шера шоашкара дIадаьхача латтаех шоаш ялар. ДIалийца территореш, нивах ког гIортолга а еш, шоашка дита гIертилга — даха дог доацаш да. «Гаргарча Малхбоалерча тIемеи машареи дешашца кхыъкхе, реалистически никъ лаца нза барг ца хилар, массаза а Советски Союзо яьххача тайпара, тIехьашка тетта йиш йоацаш хул», — белгалдаьккхар СССР кхыча мехкашпарча гIулакхий министра А. А. Громыкос Гаргарча Малхбоаленах йола женевски конференци хьаслача.

Цу тайппара, бокха бехктокхам тIалатт Женеве еча переговорашка дакъа лоацараштa, цар цхьан бартаца къахьегаро Гаргарча Малхбоалерча халкъашта тешаме машар бала йиш а я, бала а беза. Массе метте цу наькъа тIа лоархIаме толам балар санна лоархI кхыметтел Женеве конференци гулъяр ше а. Юхь дIайолаяьй. Переговорий зала наIара санагIа а хоададаь чухьа яьннача израильски дипломате ца кхетаде йиш яц, дунен общественносто машара кхелашта хьалхарча бехктокхама боарам даьссача пропагандистски хабарашка хьежжа а ца оттабеш. гIулакх машаре лертIадаккхара дешаш практически къоастадара юкъе лоацача реальни дакъага хьежжа оттабергболга. Цу дешаех эггара хьалхардар ден повестка тIа латт — тIом лаьттача районера бIу нийсагIча тайпара тIехьашка баккхара проблема балха группе ювцилга.

Советски Союзо эггара хьалхарча аргIанарча декхарех цаI лоархI Гаргарча Малхбоалера кхохкама кхуврч дIабаккхара новкъостал делгах, Гаргарча Малхбоалерча ерригача паччахьалкхений суверенитета, территорей бIарччала, политически лоIама, машаре яхара йолча цар бокъоний сий дергдолеи бакъъяь тIаэцаргйолеи гIулакх Iалашделгах. Керда шу даькъала дувцаш ше къамаьл деча хана КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева цIаькха а белгалдаьккхар Израила оагIонгахьара агресси качъенача Iарбий халкъий законни бокъонаш лораяра гIулакха юкъе, Гаргарча Малхбоалене чIоагIеи нийсхо йолеи машар оттабара гIулакха юкъе СССР-о лоаца хьинаре дакъа.

ХIама хургдоацача яьннача, низагеи экспансионистски иллюзешкеи догдоахача уйлай моттиг — исторе кхалаж тIа. 1974 шу нийсхон унахцIена уйлаши Гаргарча Малхбоале котйоала шу а хинна дIаотта деза. Из дIадех дерригача халкъий хьаштаца.

С. БЕГЛОВ,
АПН политически обозреватель.

КАМБОДЖА: ПАТРИОТАШ ТIАГIЕРТАШБА

Ер дийлагIа шу да Камбодже тIом латта. Индокитайски ахгIайренерча цу боккха боацача мехка халкъо дохадаьд империалистически агрессораш цхьаькха «локальни тIема» новкъосталца цунна шоай лоIам качболла гIортар.

Патриоташта керте латт 1970 шера 23 марте вIашагIъелла Камбоджа Къаман бIарчча цхьа фронт. НЕФК мугIараштa юкъе — шоай мехка кхоане цун бокъонца йолча суверенитетах кортамукъаленахи дIахада йиш йоацаш хилар кхетадеш бола болхлой, ахархой, прогрессивни интеллигенци, камбоджийски общества бе бе викалаш.

Патриоташа керда наступлени йоларца белгалъяьннай ноябре дIайолаенна «екъа сезон». Цар эскара доакъош геттара гарга кхаьчад столицана — Пномпена, цунна тIадолха керттера наькъаш тийдад. Къаьстта дика лел операцеш Меконг яхача хий аьрда оагIорахьа. Кортамукъален эскара доакъоша йохаяьй Пномпена оборона системана юкъейоагIача Крочсор, Прекампил, Вихеарсуар яхача нах бахача пунктаншта юхера моастагIчун позицеш. Цхьацайолча моттигашка хи тIа гIолла нек а деш кIалхарбувла бийзар пномпеньски бIухолгий. Меконга дIатIакхаьчача Кортамукъален низаша ракеташи йоккхий толаши тIалаьхкай столицана чурча моастагIчун тIема объекташта. Тийда города обороненра моттигаш дIакъовлара Пномпена лакхерча командоване ший резерваш оттае йийзар тIем тIа.

Мехка къулбехьене патриоташа гобаьб Такео яхача города — иштта цIи йолча провинце административни центра. Сигалара Iочу мара тIема кхоачам тIабахьа моттиг яц цун гарнизона, цу тIа а тIема кхоачамеи герзеи ондо дакъа НЕФК подразделеней бекхоач. Малхбузехьа Кампонгепы яхача города тонахьа латт тIом.

Камбоджа Къаман бIарччача фронто герз кара долча наьха къовсама кулгалдаь ца Iеш, лоархIаме политически декхараш кхоачаш а ду. Мукъаяьхача районий территоре тIа халкъа Iаьдала органаш вIашагIъехкай. Цар инициативагIа хьайиллай школаш, вIашагIъехкаш латт къахьегамхой массови организацеш. Ахархоша толаме дегIакхувл юртбоахама производство. АКИ яхача Камбоджийски информационни агентства беча хоамагIа, соахкарчул дукха а лакхагIа кхебаьб дуга хьувкъам дуккхача провинцешка.

Цу хоамашта вIалла тара яц пномпеньски Iаьдало тIахьожам лоаттабеча зонерча гIулакхех йола свеленеш. Лон Нола администраци тIема аренашка йиша ца Iеш. тIа-тIа алсамъювлаш йола экономически политически халонаш ла езаш а хул. Иштта да из шера кхо бIаьи ах бIаьи миллион долларга кхоачаш США оагIонгахьара дожжа тIемеи экономически новкъостал дешшехьа а. Лакхлу маьхаш, цунца цхьана лохлу риела хIама эцара низ. ТIемо бIаьхий беча кIеззнга мара боацача тIема керте латтараштен кортупце хир хоададеш латтача чиновникий аппаратан юкъера тIа тIа къаьгагIа бIаргагу къийлуш латтача бахача наьха сурт. Декабре забастовкаш хилар Пномпена дуккхача предприятешка. Забастовка еш бар «Комин кхмер» яхача предприятей, сигареташ ечеи кога гIирс бечен фабрикай, «В.Ж.И» яхача компане мерза хиш деча завода болхлой. Болхлоша протест ю маьхьегама хьалаш хала хилараи маьхаш лакхлалараи духьала, нах низагIа эскаре бахара духьала.

ТIа-тIа чIоагIагIа барт эгIаш латт эскара юкъе, шоай командованена тIа-тIа дукхагIа духьала бувл салтийи эпсараши. Кхыметтел эггара тешамегIа лоархIаш хиннача, авиаци санна долча, бIун тайпах а бIубола йиш йолаш вац хIанз Лон Нол. Ховш мадарра, лонноловски авиаце лейтенант Печ Лим Хуонг, 19 ноябре столични аэродромера тIема самолетаца гIетта урагIа а ваха, бомбай мухь Лон Нола резиденцена чу а теха, цул тIехьагIа мукъаяьхача районий территоре тIа Iовессав. Укх цхьан шера хIана шозлагIа хиннад цу тайпара хIама.

ТIа-тIа дукхагIа чухьара меллуш латт режим. Чурча вахара белгалагIа йола оагIув я цига хула политически кризисаш. 7 декабре премьер - министр Ин Там — шин бетта из шоллагIа — отставке вахачул тIехьагIа ткъо ди мара юкъе ца долаш вIашагIъеллар кIеззнга мара керда ца яьккха кабинет. Цхьабакъда цунна а, кхычa мехкашкарча зем боахараштa хетачох, дегIа хиншадац администраце позицеш мел тоаяь а тоаелга.

Камбоджийски халкъа лоIамихьалтташи бокъонца хьаллоаттадер Камбоджа Къаман бIарчча фронт я. Цун политически программа дунен тIарча машар безача дерригача низаша хьаллоацаш я. Цунна дола тешал хилар декабре Париже хинна Камбоджа патриоташцарча солидарноста Дунен халкъашта юкъера конференци. Конференце дакъа лоацаш хинача 53 мехкарча 300 делегато хьакхайкадир Камбоджа патриоташца, империалистически агрессена духьала, шоай даьхен паргIато бахьан долаш цар лоаттабеча къовсамца шоай чIоагIеи йиззаи солидарность хилар.

А. БЛИНОВ,
(АПН).

Социально - экономически эргалонаш яра процесс толаме дел Перу. Президент Веласко Альварадо керте латтача правительства эггара хьалхагIа чакхдаьхача гIулакхех цаI дар Перура рузкъа дIаIувдаш хинна. «Интернэшнл петролеум компани», США мехкдаьтта монополеех цаI, национализаци а яй, паччахьалкхен доале яхийтар. Иштта юхь дIайолийт империалистически концернай гIулакхашта доазув оттадарен республика Iалама рузкъаш перуански халкъага дIадаларен процессана.

Перу Республико, «Петроперу», «Электроперу», «Пескаперу» яха объединенеш хьаяр бахьан долаш, бизза тIахьожам оттабаьб мехкдаьтта доахар, энергетика, чкъаьрий доахар санна долча къаман экономика лоархIамегIарча доакъошта. Экономикера паччахьалкхен сектор чIоагIъяра гIулакха эггара лоархIамегIа я уж а дукха кхийола а къаман предприятеш.

СУРТА ТIА: амазонски сельверча мехкдаьтта доахача районе хIанз мел йола хIама советски вертолетаца дIайихьа я.

Пресс — ТАСС Камера сурт.

Грузински форда пароходства флотана тIакхийттад Шецина яхача судоверфе (Польски Халкъа Республика) хьадаь сухогруз-рудовоз. Гуржий поэта Леонидзе Георге цIи тиллача цу кема тIа пайда эц электронни техникана керлла карагIдаьннарех. Керттерча двигателаи кхыча механизмаштеи управлени ю центральни пультерен рулевой рубкерен.

Къаьстта шоай тайпара электронни прибораш управлене ерригача системашка хьеж, хьашт долча хана информаци лу цар къаьст-къаьстача доакъоша беча балхах.

«Георгий Леонидзе» ши турба йола кема да. Цун дIоахал — 200 метр, шорал — 24 метр, борта лакхал — 15 метр, хи бух дода дакъа — 10 метр, тIера мух а тIехьа дозал — 32.000 тонн. Керттерча двигатела низ — 12.000 говра низ.

СУРТА ТIА: Грузински форда пароходствера «Георгий Леонидзе» яха керда сухогруз-рудовоз.

Н. АНАСТАСЬЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ЖУРНАЛ — КЕРДА ШУ ДIАДОЛАДЕШ...

1974 шера арадаьннача «Сельские зори» яхача зональни журнала январски номера оагIош тIара

Мехка халкъа боахам дегIабоалабеча доккхий толамаш карагIдувларца керда 1974 шу дIададаьд советски наха. Толамца кхоачаши тIеххкхоачаши яьй юртбоахама продукци яккхараи из паччахьалкхенга йохкараи йола планаш а социалистически деккараш а. ЦIаккха а ца хиннача тайпара дукха ялат чутессад юрта боахама къахьегамхоша Даьхен амбарашка соахка. ТIеххкхоачашъяьй хьайбай продукташ: дулх, шура, тха, фуаш, кхыяраш яхараи паччахьалкхенга йохкараи йола задaнеш.

Уж толамаш ши-шегIа хьахиннадац. Уж даьхад вай парте боккха организаторски болх бари, вай сийлахь - йоккхача Даьхен городийи юртийи къахьегамхоша чIоагIа хьинаре къахьегари бахьан долаш.

Цу тайпара масалаш дукха да. Масала, Краснодарски края колхозийи совхозийи къахьегамхоша чакхдаьннача шера 245 миллион пунт ялат дIаделар паччахьалкхенна! Иззал дукха ялат дIаденнадац кубанцаша хьалха дIадахача цхьанна а шера. Из толам баккха мишта вIаштIехьдаьлар дувц КПСС Краснодарски крайкома хьалхарча секретара С. Медунова язъяьча «Миллиарда диъла гIа дакъа» яхача статья тIа.

Боккха хьувкъам чубара опытах дувцаш я «Шера итогаш: кердадараш лехари перспективаши» яхача разделе кепатеха йола массехк статья. Ешача пайдане я «Хьувкъам — юкъара декхар», «Шера даьр доашхаш», «Лаьттаи ина совбоаккхаш ла тхо» яхеи кхыйолеи статьяш.

Чакхдаьннача шера санна, хIара бетта арадувлача зональни журнало теркам тIабохийтаргба «Мелиорацена — ударни темпаш» яхача рубрикана кIала материалашта кепаеттара а. Укхаза шун теркам тIаозаргба «Севкавгипроводхозпроекта» керттерча инженера М. Андрюшина язъяьча «Тух доаллача лаьтташка дуга кхедар» яхача статьяс.

Цу раздела тIа я юрта боахама Дагестански Iилман-тохкама института лаьтта леладара отдела заведующе Н. Пашаевеи вокхагIа волча Iилман болхлочо С. Бартыхановеи язъяь «КIина хий диллар» яха чулоацам бола статья. Автораша дувц гурахьа дийнача кIина хий дуллаш яьча опытах хьахиннарех, республика хьалашка из болх бара хьехамаш ду.

Кхаш леладераштa геттара пайдане да «БIаьсти дувча ялаташта — дика фу» аьнна корта а болаш оттадаьча «Кхаш леладечун календара» материалаш йовзар.

Жа леладераштa чIоагIа пайдане я хьахинна Iоахарий дикагIа кхедара де дезараш дувцаш Нохч-ГIалгIайчен юрта боахама Шелковски районни управлене керттерча зоотехника Д. Пототняс язъяь статьяи «Кошарно-базови методах» яха юрта боахама Дагестански Iилман-тохкама института Iилман сотрудника, юртбоахама Iилмай кандидата М. Абетуллаева статьяи.

Зональни журнала январски номер тIа кепатеха дукха материалаш я юрта боахама тайп-тайпарча доакъошка: сомийи комсийи бешамашка, баьцадаарий кхашка къахьегарий балха опытах дувцаш йола.

Республика ялаташи хьайбаши леладерашта, кхыча доакъой болхлошта дукха хьехамаш корадергда номер тIа. Цар новкъостал дергда керда къахьегама толамаш даха, нийслагIча пятилетка диълагIча, къоастамбеча шера тIайца социалистически декхараш толамца кхоачашде.

С. ЧЕРВОНЫЙ,
журнала редактор.

СИЙЛАХЬ-ВОККХА ИСКУССТВОВЕД А КРИТИК А

Укх шера 14 январе 150 шу даьннад XIX бIаьшерарча эрсий прогрессивни интеллигенце викал, цIи хеза музыкальни а художественни а критик Владимир Васильевич Стасов ваь. ЮНЕСКО сопамагIа дерригача дунен тIа дездеш белгалдаьккхад из ди.

Воккхача архитектора воI, В. В. Стасов демократически хиларца бовзаш болча дезалера хьаваьнна ва.

Цун воша Д. В. Стасов хиннав воккха эрсий адвокат, общественни а музыкальни а деятель; веший йоI Е. Д. Стасова хиннай В. И. Ленина соратник а КПСС хьинаре деятель а.

Дуккха тайп-тайпара дийша саг хиннав Стасов. Цо йистеяьккхай Петербургера правоведене училище. Кхаь шера Итале хинначул тIехьагIа искусстваш — музыка, живопись, скульптура, архитектура, халкъа творчество — Iомаяра а йоаржаяра а дIалу цо дерригa ший вахар.

1847 шера «Отечественные записки» яхача журнала тIа ший хьалхара статьяш араяьлча денз Стасова дукхача шерашка кепайоазон оагIонаш тIа араяьхай искусства историех а ший ханарча творчествах а йола материалаш, цунца дIадахача бIаьшерен эрсий эггара воккхагIа волча художественни а музыкальни а критика сийле а йоаккхаш.

Стасова художественни хьашташ дуккха оагIонаш йолаши шерреи хиларо, реалистически а демократически а принципаш чIоагIъяра тIехьа къовсам лоаттабаро, эрсий искусстве хьалха латта прогрессивни лостам хьинаре хьаллапаро шерра йовзийтар цун цIи.

Цо дог тийшаи майреи къийсад искусство идейни, реалистически, халкъа хилийтара, цун прогрессивни, общественни лоархIам, мехка историеца а заманцара а бувзам, кхетами хьакъали совдаккхара из бокхача лоархIаме хилар гойтара массе а хана белгалдаьхад чулоацами формеи, вахара бакъдари художественни говзали вIаши къоасто йиш йоацаш айхха цхьана хилар.

Стасов чIоагIа сий деш а лоархIаш э хиннав сийлахь-боккхача эрсий йоазонхой, художниикий, композиторий, актерий творчество, хIаьта царех дукхабарашца — Л. Толстойца, Горькеца, Репинца, Гликаца, Даргомыжскеца, Мусоргскеца, Римскеца - Корсаковца, Бородинаца, Шаляпинца, Антокольскеца — доттагIал долаш а хиннав.

Цар толашагIбола кхоллам дIабовзийташ критико къаьгта гучайоахаш хиннай произведеней кердал, художественни говзал, прогрессивни, идейно - эстетически чулоацам, халкъеи къамеи лостам болаш уж хилар, цунца цо лакхбаьб сийлахь-йоккхача эрсий культура лоархIам дерригача дунен тIа.

Стасова Iалаьмате веза лоархIаш хиннав эрсий музыкальни классикана лард елла вола къаман гений М. И. Глинка — цун музыка Россе сийле а дунен музыкальни культуре керда оагIув а йоаа. сийлахь-боккхача эрсий композитораштa юкъе эггара хьалхарвар. «Дукхача оагIонаш, ка, — яздаьд Стасова, — Пушкин эрсий поэзе санна лоархIам болаш ва Глинка эрсий музыке»

Шаккха лоархIам дIабаргбоацаш йолча «Иван Сусанини» «Руслани Людмилеи» яхача Глинка операй музыка, цун романсаш, камерни а симфонически а произведенеш дукхаезаши царех доккхал деши хиннав Стасов. Композитора хетаяь дукха статьяш а цун хьалхара биографи а язъяьй критико.

Иштта Стасов ва «Борис Годунови» «Хованщинеи» яхача операй автор а, критика цхьан ший статья тIа аьннача бесса «Низ болча кучка» — эрсий композиторий цIи хезача кружока членех цаI а хиннача цхьаькха эрсий музыка гене М. П. Мусоргске хьалхара биографи язъяьр а.

Белгалдаккха доагIа Мусоргске операй, Бородина «Аьла Игорь» яхача операй, Римске-Корсакова цхьайолча операй, сийлахь-боккхача эрсий композиторий цхьайолча программни произведенеш автораша Стасова аьннача сюжетех язъяь хилар.

КIоарга хьакъали таланти йолаш волча цунна, Шаляпина аьнначох, «чIоагIа дукхаезар эрсий искусство, из низ болаш хиларах кIоаргга тешаши» из къамо хьаххелла а ший тайпара а йолга кхетадеши вар из. Репина белгалдаьхад «дикагIдар, кердадар» цунна санна къоастаде ховш саг хиннавац, яхаш.

Стасовна карагIдаьннача сийлахь-локкхача гIулакхех цаI да «передвижникий» — талант йолча эрсий художникий - реалистий Репина, Сурикова, Крамской, Левитана, 1870 шера вIашагIъеллача «ДIа-юха кхухьача художественни выставкай товарищества» кхыболча доакъашхой тIехдика искусство хьинаре хьаллацари из дIайовзийтари. ХIанз а Москвера Третьяковски галерея, вай мехкара кхы эггара йоккхагIа йола музеяш хозъеш да цар эрсий сюжетех яздаь сурташ.

Къамо хьакхеллача, демократически искусствана тIехьа къовсам лоаттабеш Стасова белгалдаьхад: «...эрсий халкъа юкъе массе а хана хила а хиннад, долаш а да цхьаннеца нийсле йиш йоаца, цIаккха а, цIаккха а кхоачалургдоаца сийлахь-доккха творчески низаш».

Даьхен, хьалха латтача эрсий искусства патриот вола из цIаккха а хиннавац кхыча къамий дар ца лоархIаш. Стасова чIоагIа сий деш хиннад дунен дерригача халкъий культура тIехьлен, дунен литература а искусства а дикагIа дола толамаш довзаши цар лакха сий деши хиннав из.

Цунца цхьана из хиннав искусстверча космополитически лостамий вокха моастагIа, цо критика еш хиннай декадентствана, формализмана, идейни йоаца «цIена» искусство делае гIертараштa, уж лостамаш общества хьашташца вIашагIа ца кхеташ, реакционни культура хьакхеала а лоархIаш.

Стасова творчески тIехьленца дукххача, цкъаза ирача къовсаме йолча, статьяшца цхьана йоккха моттиг дIалоац историко-критически обзораша. Царна юкъе къаьстта белгалбоалаш ба «Эрсий искусства 25 шу» яха болх. Къаьст-къаьстача сборникаш тIа кепатеха араяьнна цун статьяш, бовзаш болча эрсий культура деятелашка цо кхахьийта каьхаташ — боккхача маьхе эпоха документаш а сийлахь-йоккхача эрсий культура идейно-художественни низ болаш хилара къаьгта тешал а да.

Владимир Васильевич Стасова цIи латта а йоагIаш латт дунен культура дегIайоалаяьча эрсий искусства сийлахь-боккхача викалий цIераштa юкъе.

Борис РУНОВ,
искусствоведене кандидат.
(АПН).

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

15 январь

I ПРОГРАММА

9.30 — Передачай программа. 9.35 — Кердадараш. 9.45 — Дешархошта. «Костер». 10.15 — Босбола телевидени. «Кинониккъбархой клуб». 11.15 — Эстонски ССР-а художественни самодеятельноста довкъашхой а искусства мастерий а концерт. 15.20 — Передачай программа. 15.25 — «Пушкина фаьлгаш». (Литературах йола дешара передача). 16.25 — «Объектив». Кинодезарашта йола передача. 16.55 — Босбола телевидени. «Дай-мехка оазаш». 17.15 — «Массаз а вайца». «Владимир Ульянов» яха а «Петербургски шераш» яха а документальни фильмаш. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Берашта. «Стадион корашта кIалха я» яха документальни фильм. 18.25 — Босбола телевидени. «Мишта чIоагIделар болат» яха телевизионни художественни фильм. 1-гIа серн. 19.30 — Босбола телевидени. Хоккеях йола СССР-а чемпионат. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Босбола телевидени. Хоккеях йола трансляци дIахоехьар. 22.00 — Концертни студе Останкине тIахьех. 22.45 — Шахматех ловзар. 23.15 — Кердадараш. Передачай программа.

II ПРОГРАММА

18.20 — «Нохч - ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 18.40 — Киножурнал. 18.50 — Концерт. 19.20 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (гIалгIай меттала). 19.35 — «Ижорски батальон» яха художественни фильм.

16 январь

I ПРОГРАММА

9.30 — Передачай программа. 9.35 — Кердадараш. 9.45 — Дешархошта. «Хьаде тхоца, хьаде оаха санна, хьаде тхол дикагIа». Германски Демократически Республикера передача. 10.45 — Босбола телевидени. «Вай лоаллахой» яха миниатюрай телевизионни театр. 11.35 — Концертни студе Останкине тIахьех. 15.15 — Передачай программа. 15.20 — Документальни фильма программа. 15.45 — Iалам довза. «ХьунагIа Iа». 16.00 — «Iилма — тахан». 16.30 — Йиш лакха, са баян. 17.00 — «Болхлой сий» яха телевизионни очерк. 17.30 — Массаза вайца. «Ильич Лондоне» яха документальни фильм. 17.40 — Книжкай тархе тIа. Ковальковский. «Кавказа сигале». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. Берашта. «Массадар хар лов сона» яха киножурнал. 18.20 — Босбола телевидени. «Мишта чIоагIделар болат» яха телевизионни художественни фильм. 2-гIа серн. 19.30 — Босбола телевидени. Хоккеях йола СССР-а чемпионат. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Босбола телевидени. Хоккеях йола трансляци дIахояхьар. 22.00 — Ашарех йола дош. Передача дIахьу композитора Шадрина. 23.00 — Босбола телевидени. Горнолыжни спортах йола дунен кубок. Францера передача. 23.30. — Кердадараш. Передачай программа.

II ПРОГРАММА

18.20 — «Нохч - ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 18.40 — Хоамаш, реклама. 18.45 — Документальни фильм. 18.55 — Бутт лацара хьакъехьа Iилмени дын (нохчий меттала). 19.10 — Киножурнал. 19.20 — Пятилетка къоастамбеш дола шу. ГIишлош хьалъечара зIамига механизаци. 19.35 — «Шенош кара тIом» яха художественни фильм.

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, кIезиг-дукха лоа а делхаш, наькъашка билла ша а болаш ха хилеи фегара температура республике гIолла 1—5. Грозне 2—4 градус шелал йолаш хилеи тарлу. Кхоанен ломмен морхаш а йолаш, юкъ-юкъе екха а екхаш, кIезиг-дукха лоа а делхаш ха хилеи фегара температура бийсашка 8—13, деношка 3—8 градус шелал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

РАДИО

15 январь

5.30 — «Юртара Iуйре» (эрсий меттала). 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 — Нохч.-гIалгIай ашарий концерт (гIалгIай меттала). 8.45 — Пионераштеи дешархоштеи йола «Ше сийгаш» яха передача (гIалгIай меттала). 16.00 — «Юсап-Хьажий мурдий тоабеи цо ду зулами» яха корреспонденци (нохчий меттала). 16.15 — КПСС-а XXIV-ча съезда сопамаш кхоачашде. «Объекташ болх бе йолаййолийта хьаш лоацъе». Промышленноста болхлошта (нохчий меттала). 16.30 — «Хьалхарча пятилетка шерашка Нохч-ГIалгIайчу хинна классови къовсам» яха беседа (эрсий меттала). 16.45 — «Пятилеткана — хьинар дола къахьегам». «Кхетам бараша карвеэзаю лаьттан ченаш». Промышленноста болхлошта (эрсий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

16 январь

7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 — «Социализмана болча пайдана дунен халкъашта юкъерча низий гIулакхаш хувцадалар» яха «Правда» газета обозревателя Бирюкова беседа (гIалгIай меттала). 9.40 — Ашараш. 9.45 — Школьни глобус (эрсий меттала). 16.00 — «Фу да библия» яха Штефана беседа (эрсий меттала). 16.15 — «Владимир Ильич Ленинах дагалацагIараш» яха беседа (нохчий меттала). 14.30 — «Юртара вахар» (нохчий меттала). 16.45 — КПСС-а XXIV-ча съезда сопамаш кхоачашде. «Коллективна къахьегама дисциплинех». Промышленноста болхлошта (гIалгIай меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала). 19.30 — «ХIанзара ханара къона саг» яха радиовыпуск (гIалгIай меттала). 20.00 — «Вошал долча халкъий ашараш» яхача циклацара передача (нохчий меттала).

ТХА АДРЕС: 364051 г. Грозный, Ленина улица 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийна вахарен культуран отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отделеи бухгалтереи — 2-60-71.

НАШ АДРЕС: 364051 г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71.

Газет арадувл шинареи, ерви. шоаттеи деношка.

СФ05011. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84. Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84. Заказ № 382.